

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้เสนอการรวบรวมความคิดและทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งหนึ่งของไทยและของต่างประเทศ โดยจะเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ต่อจากนั้นจะไล่กวดไปถึงบทบาทด้านต่าง ๆ ของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ตามขอบเขตของ เรื่องที่ใดศึกษา ซึ่งมีทั้งหมด 7 บทบาทด้วยกันคือ

1. ด้านการสอน
2. ด้านการนิเทศการสอน
3. ด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ
4. ด้านงานวิจัย
5. ด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร
6. ด้านการให้บริการชุมชนและสังคม
7. ด้านหน้าที่พิเศษอื่น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า "บทบาท" ตรงกับคำว่า "Role" ในภาษาอังกฤษนักจิตวิทยาสังคมได้กล่าวถึงที่มาของคำนี้ไว้ดังนี้ บทบาท (Role) มาจากคำเต็มว่า "บทบาททางสังคม" (Social Role) ซึ่งหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่คาดหวังของบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนั้นอยู่ อีกฝ่ายหนึ่งคือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น ¹

¹ Paul F. Secord and Carl W. Backman, Social Psychology (New York: McGraw-Hill Book Co., 1964), p. 454.

นอกจากนี้ยังมีผู้หลายคนได้ให้ความหมายของ "บทบาท" ไว้เช่น

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good) ได้อธิบายความหมายของ "บทบาท" ไว้ว่า บทบาทหมายถึง "(1) ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลภายในกลุ่ม (2) รูปแบบของพฤติกรรมที่คาดหวังตามตำแหน่งหน้าที่ หรือการแสดงออกของแต่ละบุคคลตามความมุ่งหวังของสังคม"¹

ธีโอดอร์ อาร์. ซารบิน (Theodore R. Sarbin) ได้ให้ความหมายไว้คล้ายกัน แต่ขยายความมากขึ้นดังนี้ พฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดก็ตามมักจะอาศัยความรู้สึกนึกคิดคาดคะเนว่า ผู้อื่นเขาหวังที่จะให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นปฏิบัติตัวอย่างไร เป็นแนวทาง ส่วนมากผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งมักจะสังเกตผู้ดำรงตำแหน่งอื่น แล้วก็จะกำหนดหน้าที่ให้กับตำแหน่งของตนเองตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่ง การสังเกตและการคาดคะเนว่าผู้อื่นอยากให้เราทำอะไรแบบนี้ ไม่จำเป็นจะต้องตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้อื่นเสมอไป ในกรณีที่การคาดคะเนไม่ตรงกัน ผู้ดำรงตำแหน่งมักจะไม่สบายใจในการที่จะดำเนินงานอย่างใดลงไป ความไม่สบายใจเช่นนี้จะมีผลกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ²

เดวิด เครช (David Krech) ริชาร์ด ครัทซ์ฟิลด์ (Richard S. Crutchfield) และ อีเกอร์ตัน แอล. บอลลาจกี (Egerton L. Ballackey) ลงความเห็นว่า ความคาดหวังของผู้อื่นที่มีต่อบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง นอกจากจะมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ

¹Carter V. Good, "Role" Dictionary of Education, 2d ed. (New York: McGraw - Hill Book Co., 1964), p. 502.

²Theodore R. Sarbin, "Role Theory," in Handbook of Social Psychology, ed. Gardner Lindzey (Reading: Addison Wesley, 1959), p. 229.

ความเชื่อ ความรู้สึก ทัศนคติ และค่านิยมของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น บ่อจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตน
ของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นด้วย¹

เคธ เดวิส (Keith Davis) ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่
และความรับผิดชอบว่า การที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ต้องมีบทบาทหน้าที่และความ
รับผิดชอบกำหนดควบคุมไว้กับตำแหน่งนั้นเสมอ และบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้
จะต้องเป็นที่รู้และเข้าใจกันระหว่างบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเอง และบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ²

ส่วนในประเทศไทย ได้มีนักการศึกษา นักจิตวิทยาสังคม และนักสังคมวิทยา หลาย
ท่านให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ อาทิเช่น ภิญโญ สารธร กล่าวว่า

บทบาทหน้าที่ หมายถึง ความมุ่งหวัง (Expectation) ที่บุคคลอื่นคาดหวัง
ว่าบุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควร จะกระทำหรือแสดงพฤติกรรมบางอย่างใดอย่าง
หนึ่งออกมา ในสถานการณ์บางอย่างใดอย่างหนึ่ง บทบาทหน้าที่ (Role) มีความคู่กับ
ตำแหน่ง (Position) ที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ"³

002959

¹David Krech, Richard S. Crutchfield, and Egerton L. Ballachey, Individual in Society, (New York: McGraw-Hill Book Co., 1962), p. 338.

²Keith Davis, Human Relation at Work (New York: McGraw-Hill
Book Co., 1962), p. 40.

³ภิญโญ สารธร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช,
2516), หน้า 304.

โสภกา ฐุพิกุลชัย ก็ได้ให้ความหมายที่คล้ายกันว่า ทุกตำแหน่งหรือชั้น จะถูกสมาชิก ในชุมชนคาดหวังไว้ระดับหนึ่งว่า พฤติกรรมของคนที่อยู่ในตำแหน่งนั้นควรจะทำอะไร มีพฤติกรรมอะไร คือบทบาทของแต่ละคนที่อยู่ในตำแหน่งหนึ่งควรมีอะไรบางอย่างนั้นเอง บางทีอาจครอบคลุม ไปในแง่ที่ว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่หรือพันธะของตำแหน่งนั้น ๆ¹

ประสาธ หลักศิลา ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า เมื่อคน ๆ หนึ่ง เป็นสมาชิก หลายกลุ่ม ก็ต้องมีตำแหน่งหลายตำแหน่ง และแต่ละตำแหน่งย่อมมีหน้าที่ปฏิบัติสำหรับตำแหน่ง นั้น คือบทบาท (Role) หน้าที่นี้เป็นสิ่งควบคู่ไปกับตำแหน่ง แต่มีข้อสังเกตว่าตำแหน่งที่เหมือนกัน เมื่อคนต่างคนมาดำรงตำแหน่งนั้น การปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งนั้นของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึง ทำให้เราเห็นความแตกต่างของแต่ละคนได้²

สุพิตรา สุภาพ นักสังคมวิทยา ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้อย่างสั้น ๆ แต่ชัดเจน ดังนี้ บทบาท (Role) คือการปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มี ตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาทคือ สั่งสอนอบรมนักเรียน เป็นคนใช้ บทบาทคือปฏิบัติตามคำสั่งหม่อม"³ และยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า การกำหนดบทบาทจะช่วยให้บุคคลมี พฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่าง ๆ ที่ปฏิบัติ⁴

¹โสภกา ฐุพิกุลชัย และอรทัย ชันมนุญย์, จิตวิทยาสังคม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ อรุณสภา, 2515), หน้า 129.

²ประสาธ หลักศิลา, สังคมวิทยา (พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2511), หน้า 114 - 115.

³สุพิตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทย วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 29.

⁴เรื่องเดียวกัน.

จากแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว อาจสรุปความหมายของ **บทบาทที่** **ได้** **ความ** **บทบาท** คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่งหน้าที่ที่บุคคลนั้นได้รับ การแสดงออกนั้นย่อมผูกพันอยู่กับความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งเองและความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น บุคคลที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งเดียวกัน เช่น เป็นอาจารย์ในวิทยาลัยครูเหมือนกัน มักจะมีพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามลักษณะสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทจะช่วยให้การปฏิบัติงานในหน้าที่เหมาะสมกับความมุ่งหวังของตนเอง และของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ซึ่งจะมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าในงานในหน้าที่ของตนและสังคมต่อไป

บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครู

วิทยาลัยครูเป็นสถาบันในระดับอุดมศึกษา ถ้าหากจะพิจารณาหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาแล้วจะพบว่า มีหน้าที่สำคัญอยู่ 4 ประการคือ

1. สอนวิชาการและวิชาชีพ เพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม
2. วิจัย ค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
3. บริการทางวิชาการแก่สังคม
4. ถ่ายทอดวัฒนธรรมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี¹

หน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว ก็คือหน้าที่หลักของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาแต่ละคนนั่นเอง

* ผู้ อธิบาย ได้กล่าวถึงหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. หน้าที่สอน อาจารย์มหาวิทยาลัยควรจะมีหน้าที่สอนและอบรม นิสิต นักศึกษา ให้ให้เป็นบัณฑิตได้ เป็นมนุษย์ที่ดี เป็นพลเมืองดี และเป็นผู้สามารถในการประกอบอาชีพ

¹ วิจิตร ศรีสอาน, หลักการอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 10 -11.

2. **หน้าที่วิจัย** อาจารย์มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องฝึกฝนวิชาของตนให้ลึกซึ้ง กว้างขวาง กว้างขวาง ให้ทันสมัยอีกด้วย เพราะวิชาในโลกนี้ไม่หยุดนิ่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยควรฝึกฝน ขวนขวาย อ่านและสืบค้นคว้า เพื่อให้ทราบว่าวิชาในสาขาของตนนั้นได้ก้าวหน้าไปในลักษณะใด ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาถ่ายทอดให้ศิษย์ นักศึกษาได้รับความรู้ที่ทันสมัย

3. **หน้าที่ปฏิบัติและให้คำปรึกษา** อาจารย์มหาวิทยาลัยอาจทำประโยชน์ให้แก่สังคม ได้ด้วยการ เข้าไปปฏิบัติ ประชุม สัมมนา หรือให้คำปรึกษาหารือแก่หน่วยราชการและองค์การ เอกชน เพื่อความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทั้งจะได้ประสบการณ์จากการปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ ต่อการ เรียนการสอนแก่นักศึกษาอีกด้วย

4. **หน้าที่ในฐานะปัญญาชน** อาจารย์มหาวิทยาลัยควร เป็นตัวอย่าง และผู้นำในด้าน ค่านิยม ความประพฤติ ความมั่นคงซื่อสัตย์ ความสุจริตในหน้าที่ ความวิริยะอุตสาหะ ความ เมตตาเอาใจใส่ศิษย์และคนทั่วไป มีความอดทนและถือสันโดษ รวมถึงชักนำศิษย์และชุมชน ให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมอีกด้วย¹

สำหรับบทบาทของวิทยาลัยครู ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

สุภรณ์ ศรีพิพล กล่าววว่า วิทยาลัยครูเป็นระบบย่อยของระบบอุดมศึกษาที่มีบทบาทและ หน้าที่ใหญ่ ๆ 3 ประการ คือ

1. ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ อารยธรรมและวัฒนธรรม ต่าง ๆ ให้บุคคลรุ่นหลังได้ ทราบ และรักษาสิ่งที่ดีงามไว้ หน้าที่นี้ได้แก่ การสอน การอบรม เพื่อผลิตบุคคลที่มีคุณสมบัติตาม ความมุ่งหมายออกไปรับใช้สังคม

¹ ฐิติ ฐิติภรณ์, "มหาวิทยาลัยกับสังคมไทย," มนุษยศึกษา 4 (เมษายน - มิถุนายน

บุญเชิด รัตนานันท์ ได้ขอเสนอแนะแก่วิทยาลัยครูในครั้งที่ศึกษาอัตราค่าจ้างของ
 อาจารย์วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยาปีการศึกษา 2520 ว่า วิทยาลัยครูควรสนับสนุนให้อาจารย์
 ทุกคนได้ทำงานทั้งด้านวิชาการ ใ้สอน งานอบรมครูประจำการ งานการค้นคว้าวิจัย
 งานบริการวิชาการแก่ชุมชน ตลอดจนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม งานคาบบริหาร และงานธุรการ
 โดยทั่วถึงกัน พร้อมกันนั้นก็ให้มีการวิเคราะห์หาปริมาณงานของอาจารย์ทุกท่านเป็นประจำปี เพื่อ
 นำมาพิจารณาความดีความชอบต่อไป¹

เมื่อไม่นานมานี้ พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้วิเคราะห์งานของวิทยาลัยครูจากพระราช
 บัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 มาตรา 5 และได้ให้ข้อคิดแก้อาจารย์ในวิทยาลัยครูว่า วิทยาลัย
 ครูมีงานหน้าที่อย่างน้อย 5 ประการ คือ

1. แล้ติครู
2. ศึกษาค้นคว้า ทดลอง และวิจัยทางการศึกษา
3. ส่งเสริมวิชาชีพ และวิหะฐานะของครูรวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้บริหารการศึกษา
4. ทำนุบำรุงวัฒนธรรม
5. ใ้บริการทางวิชาการแก่สังคม²

อาจกล่าวได้ว่า งานทั้ง 5 ประการดังกล่าวก็คือ งานของอาจารย์ในวิทยาลัยครูนั่นเอง
 แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว นอกจากงานด้านต่าง ๆ ดังกล่าว อาจารย์ในวิทยาลัย
 ครูยังจะต้องรับผิดชอบในงานด้านอื่นอีก เป็นต่งงานนี้เทศการสอนแก่นักศึกษาค้นคว้า เป็น
 อาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ งานด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร และงานพิเศษอื่น ๆ อีก เช่น
 การเงิน ธุรการ อาคารสถานที่ ฯลฯ

¹ บุญเชิด รัตนานันท์, อัตราค่าจ้างอาจารย์วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา
 2520, (พระนครศรีอยุธยา: วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, 2520), หน้า 32.

² พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, "งานของวิทยาลัยครู," คู่มือปริทัศน์ 2 (กันยายน 2520): 6-10

ในคํานงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาและในวิทยาลัยครูนั้นปรากฏว่า วิลเลียม วอลเตอร์ บาร์นาร์ด (William Walter Barnard) ได้ศึกษาถึงความคาดหวังในบทบาทและความขัดแย้งในบทบาทของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ความคิดเห็นระหว่างนิสิตทั้งระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ทางภาคตะวันออกเฉียงของสหรัฐอเมริกา ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์ในมหาวิทยาลัยเห็นว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดคือการสอน อาจารย์และนิสิตทั้งสองกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า กิจกรรมในบทบาทของอาจารย์ที่จะส่งผลโดยตรงต่อนิสิตมากที่สุด คือการสอน และการแนะแนว ความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาตรงกันในเรื่องการให้ความสำคัญของกิจกรรมทุกกิจกรรมของอาจารย์ โดยส่วนรวมแล้วนิสิตให้ความสำคัญในกิจกรรมด้านการวิจัย การให้คำปรึกษา และการให้บริการนอกรั้วมหาวิทยาลัย บทบาทที่ขัดแย้งกันมากที่สุดคือบทบาททางด้านการวิจัย การเสนอขอเขียนและบทความทางวิชาการ¹

เมย์นาร์ด อีลอยด์ ไรด์ (Maynard Lloyd Reid) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท 4 บทบาทของอาจารย์ในรัฐอัลลาบามา บทบาททั้ง 4 นั้นได้แก่ บทบาทของนอกร (Innovator) บทบาทของผู้วินิจฉัย (Diagnostician) บทบาทของผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และบทบาทของผู้สร้างปฏิสัมพันธ์ (Interactor) ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบในบทบาททั้ง 4 บทบาทที่กำหนดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้แตกต่างกัน

¹William Walter Barnard, "Roles Expectations and Role Conflict in University Faculty Work Activities," Dissertation Abstracts 32 (January 1972): 3712-A.

2. ขอบเขตและประดบการณ์การ เรียนรู้และการคำเนิการ เพื่อเตรียมครูให้มีคุณสมบัติตามบทบาททั้ง 4 บทบาท ระหว่างแผนกประถมศึกษาและมัธยมศึกษา แตกต่างกัน¹

เปรมจิตต์ จีรพันธ์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะหน้าที่การงานของอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2512 ผลการวิจัยได้ค่าเฉลี่ยปานกลางดังนี้ (1) อาจารย์หนึ่งท่านสอน 3 วิชาต่อภาค (2) ขนาดของชั้นเรียนที่สอนแบบปาลูกตาสอนแบบเป็นหมู่ และแบบปฏิบัติการมีนิติต 77,40 และ 54 คน ตามลำดับ (3) อาจารย์ท่านหนึ่งปกครอง นิสิตปริญญาตรี นิสิตปริญญาโทและควบคุมว่าวิทยานิพนธ์ 46, 16 และ 4 คน ตามลำดับ (4) อาจารย์ท่านหนึ่งใช้เวลาทำการสอน วิจัย บริการ และบริหาร 24, 7, 6 และ 8 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ ตามลำดับ ส่วนผลการ เปรียบเทียบสรุปได้ดังนี้ (1) ลักษณะหน้าที่การงานส่วนใหญ่ในหลายคณะอยู่ในช่วงความเชื่อมั่นของความแปรปรวน มีอยู่บางรายลักษณะหน้าที่การงานที่อยู่สูงหรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยปานกลาง (2) สองในสามของจำนวนอาจารย์ทำการสอนโดยไม่ได้วิจัย และหนึ่งในสามของอาจารย์ทำการสอนโดยไม่ได้หาประสบการณ์ในวิชาที่สอนด้วยการให้บริการ²

ปลุศนา ภูวนันท์ ได้ศึกษาลักษณะหน้าที่การงานของอาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อปี พ.ศ. 2518 ได้ขอค้นพบว่า อาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยมหิดลคนหนึ่งโดยปกติ (1) ทำการสอน 2 วิชาต่อภาค (2) ใช้เวลาในการสอน การวิจัย การบริการ การบริหาร เป็น 19, 10, 13 และ 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตามลำดับ และใช้เวลาในการปฏิบัติงานทั้งหมด 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และให้ค่าปรึกษา 0.25, 0.8 และ 2.8 ชั่วโมง/สัปดาห์ (4) ความคุมวิทยา

¹Maynard Lloyd Reid, Jr., "A Comparative Study of Four Teacher Roles as Perceived by Selected College Professor in the State of Alabama," Dissertation Abstracts 33 (September 1972): 1065-A.

²เปรมจิตต์ จีรพันธ์, "การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะหน้าที่การงานของอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 87-101.

นิเทศน์นักศึกษา าระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก หลักสูตรละ 2 คน และให้คำปรึกษา
คนละ 1, 2, 6 และ 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ ส่วนผลการเปรียบเทียบสรุปได้ว่า (1) อาจารย์ประจำ
เกือบทั้งหมดทำการสอน ครั้งหนึ่งทำการสอนโดยไม่ได้ทำการวิจัย หนึ่งในสามทำการสอนโดยไม่
ได้ให้บริการ และหนึ่งในสามทำการสอนควบคู่กับการวิจัยและการบริหาร และมีอาจารย์ประจำ
ถึงสี่ในห้าทำการสอนควบคู่กับการบริหาร (2) ลักษณะหน้าที่การงานของอาจารย์แต่ละคนจะอยู่
ในช่วงและอยู่นอกวงความเชื่อมั่นที่ปกติเกือบพอ ๆ กัน (3) ปริมาณเวลาที่ใช้ในด้านการสอน
การวิจัย การบริการ การบริหาร และการปฏิบัติงานทั้งหมดของอาจารย์ประจำทั้ง 11 คน
มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01¹

สมชาย วงศ์เกษม ได้ศึกษาบทบาททางการสอน การวิจัย และการบริการสังคม
ของอาจารย์วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี พ.ศ. 2519 พบว่า อาจารย์วิทยาลัย
ครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยปกติแล้ว (1) อาจารย์คนหนึ่งสอน 2 วิชา และ 7 ทุ่มเรียน
ต่อภาคเรียน หรือสอนนักศึกษา 287 คนต่อภาคเรียน ใช้เวลาเตรียมการสอน สอน ตรวจงาน
นิเทศการสอน และให้คำปรึกษาทางวิชาการ 7, 18, 5, 10 และ 1 ชั่วโมง/สัปดาห์ ตามลำดับ
นิเทศการสอน และให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษา 20 และ 40 คนต่อสัปดาห์ (2) อาจารย์
คนหนึ่งใช้เวลาค้นหาความรู้ใหม่ การเขียนตำราและหรือเอกสารประกอบการเรียนและทำ
การวิจัย 5, 5 และ 5 ชั่วโมง/สัปดาห์ (3) อาจารย์คนหนึ่งใช้เวลาบริการสังคมและบริการใน
วิทยาลัยครู 6 และ 13 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ หรือบริการสังคม 7 ครั้งต่อภาคเรียน (4) อาจารย์
คนหนึ่งมีบทบาททางการสอน การวิจัย การบริการสังคม การบริหาร และปริมาณงานทั้งหมด
33, 7, 13, 16 และ 46 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาททางการสอน

¹ ปุศุภา ภูวนันท์, "ลักษณะหน้าที่การงานของอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหิดล,"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2518), หน้า ๙

การวิจัย และการบริการสังคม พบว่า อาจารย์เกือบทั้งหมดทำหน้าที่สอนโดยไม่ใ้วิจัย และมากกว่าสองในสามสอนโดยไม่ใ้บริการสังคมในวิชาที่ตนสอน ๒. ลักษณะทางการสอน การวิจัย และบริการสังคมของอาจารย์วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่แตกต่างกัน แต่ปริมาณงานทั้งหมดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05¹

รพี สุวรรณะชฎ ได้ศึกษาถึงคุณสมบัติที่ควรมีของอาจารย์ สัทธิหน้าที่สำคัญที่สุด และสำคัญรองลงมา รวมทั้งสาเหตุแห่งความคับข้องใจของอาจารย์ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย เป็นผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ต่างก็มีความเห็นเหมือนกันว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยควรมีคุณสมบัติเรียงตามลำดับดังนี้คือ เป็นนักวิชาการ มีศีลธรรม มีความสามารถในการสอน มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสนใจในการสอน มีความสนใจและความสามารถในการวิจัย มีระสมการณ์ในงานที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่ใ้ฝึกฝน มาโดยเฉพะะ และรวมตลอดไปถึงวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย/อาจารย์มหาวิทยาลัยควรมีหน้าที่ดังนี้ คือ สอน วิจัย และเขียนบทความ เอกสาร ตำรา ใ้คำแนะน้าแก่นักศึกษา ศึกษาคนคว้าหาความรู้ใหม่ ประพศิตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ใ้บริการทางวิชาการแก่สังคม ใ้ความร่วมมือในการพัฒนาและการบริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์และผู้บริหารส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า การสอน การวิจัย การเขียนเอกสาร ตำรา และใ้คำแนะน้าแก่นักศึกษา เป็นหน้าที่สำคัญมากกว่าหน้าที่อื่น ๆ นิสิตมีความเห็นว่า หน้าที่สำคัญของอาจารย์ 3 ประการแรก คือ สอน ใ้คำแนะน้าแก่นักศึกษา และศึกษาคนคว้าหาความรู้ใหม่ การวิจัยและเขียนบทความ เอกสาร ตำราก็คือเป็นหน้าที่สำคัญสำหรับอาจารย์เช่นกัน ในคานความเห็นเกี่ยวกับสัทธิของอาจารย์นั้น ทั้งผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นว ในบรรดาสัทธิเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาจารย์

¹ สมชาย วงศ์เกษม, "บทบาททางการสอน การวิจัย และการบริการสังคมของอาจารย์วิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร ปรเสานมิตร, 2519), หน้าบทคัดย่อ

อันได้แก่ วิธีในการสอน การบริหาร การกำหนดสาขาวิชาที่สอน ชั่วโมงที่สอน เนื้อหาสาระ และวิธีการสอน ชั่วโมงประจำทำงานที่มหาวิทยาลัย การสอนที่สถานอื่น การวางนโยบายของ คณะและนโยบายของมหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์ควรมีสิทธิในด้านการกำหนด เนื้อหา สาระ และ วิธีสอนมากกว่าสิทธิในทางอื่นทั้งหมด สำหรับความกับข้องใจในการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์นั้น จากการสำรวจได้พบว่า ในขณะที่นักศึกษาและผู้บริหารส่วนใหญ่ต้องการให้อาจารย์เป็นนักวิชาการ มีความสามารถในการสอน การวิจัย และการมีมนุษยสัมพันธ์ อาจารย์ก็ควรมีความรู้เกี่ยวกับ ความต้องการของนักศึกษาและผู้บริหาร เป็นภาระหนักมาก และยากที่จะทำได้ สภาพการณ์หลาย ประการในมหาวิทยาลัย ไม่เอื้ออำนวยต่อความตั้งใจในการพัฒนาตนเอง และการปฏิบัติงานได้ เต็มที่ของอาจารย์¹

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า บทบาทและความรับผิดชอบ ของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษา มีขอบเขตกว้างขวางมาก บทบาทที่ ครอบคลุมบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์วิทยาลัยครูอาจจะประมวลได้ดังนี้ บทบาททาง ด้านการสอน การนิเทศการสอน การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ การวิจัย กิจกรรมเสริม หลักสูตร การให้บริการชุมชนและสังคม และหน้าที่พิเศษอื่น ๆ ซึ่งรายละเอียดของบทบาทแต่ละ ด้านมีดังนี้

บทบาททางด้านการสอน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา บทบาทหลักของอาจารย์ในวิทยาลัยครู เน้นหนักไปในด้าน การสอน ซึ่งเป็นส่วนของงานผลิตครู แม้ในปัจจุบันก็มีผู้ให้ความสำคัญแก่งานด้านนี้เป็นจำนวนมากถึง ทักษะ ของคิด ปลูกเรื่องรอด ที่ว่า "งานสอนนั้นเป็นงานหลักของสถานศึกษา ถ้าจะแบ่งงานใหญ่

¹ รพี สุวรรณระชฎ "บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศไทย," ข่าวสำนักงาน คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ฉบับที่ 172 (ตุลาคม 2519); 5 - 6.

ไต่ถามด้วยมีเหตุทำ น่าจะเริ่มจากงานก่อน เมื่อเห็นว่ายังมีเวลาสำหรับทำงานอื่นได้ จึงคอยจัดงานอื่นให้ทำ"¹ และจากการวิจัยของ ริชาร์ด เคลลี (Richard Kelly) และ ฮาร์ท บี. เดอเรลล์ (Hart B. Darrell) ซึ่งไต่ถามการสำรวจบทบาทของอาจารย์ผู้สอนใหม่มหาวิทยาลัย และไต่ถามว่า อาจารย์ในมหาวิทยาลัยทุกแขนงวิชา และทุกกลุ่มอายุ เห็นว่างานสอนเป็นงานที่สำคัญที่สุด"²

สำหรับบทบาททางด้านการสอนของครู อาจารย์ นั้นนอกจากการเข้าห้องสอนตามตารางสอนแล้ว ครูจะต้องมีพฤติกรรมอื่น ๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพ แต่ก็ยังมีผู้ที่ไม่เข้าใจในเรื่องนี้อยู่มาก ดังข้อสังเกตของ วิจิตร ศรีสอาน ที่ว่า "การที่อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีอัตราสอนประมาณ 10 หน่วยกิตต่อสัปดาห์นั้น มักจะมีผู้เข้าใจผิดว่าทำการสอนเพียง 10 ชั่วโมงเท่านั้น"³ และยังได้ให้ข้อคิดต่ออีกว่า "อันที่จริงการสอน 10 หน่วยกิตจะต้องใช้เวลาจริง ๆ ทั้งการสอนในชั้น การเตรียม และตรวจงานไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์"⁴

¹ คีลิก มูเซว เรืองรอด, "การประเมินผลงานบุคลากร เพื่อพิจารณาความดีความชอบ," คู่มือปฏิบัติ 2 (ตุลาคม 2520): 27.

² Richard Kelly, and Hart B Darrell, "Role Preference of Faculty in Different Age Groups and Academic Disciplines," Sociology of Education, 44 (Summer 1971): 351-57.

³ วิจิตร ศรีสอาน, หลักการอุดมศึกษา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 66.

⁴ เรืองเดียมวักน.

สิ่งเรื่อนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของ วิญญู สาคร ที่กล่าวถึงงานประจำวันของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอาไว้เฉพาะที่ เกี่ยวของกับบทบาททางด้านการสอนมี 6 ประการคือ

1. เตรียมการสอน และวางแผนการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาว
2. เข้าห้องสอนตรง เวลาและสม่ำเสมอ
3. วางแผนเตรียมการ และจัดการ เกี่ยวกับการสอน หรือการประเมินผลอย่าง

รอบคอบ และถูกต้องวิชา

4. พบปะหารือในกานวิชาการ และการ เรียบการสอนกับอาจารย์ผู้ร่วมงานหรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอน ในแผนกวิชาเดียวกันหรือผู้หน้าที่สัมพันธ์กันอยู่เสมอ
5. รับผิดชอบสอนให้ตรงกับแนวทางที่หลักสูตร หรือแผนกวิชาหรือคณะกำหนดไว้
6. แบ่ง เวลาให้ตนเอง สำหรับใช้ความคิดเกี่ยวกับวิชาที่สอนบ้าง ไม่ใช่คิดถึงวิชาที่สอนเฉพาะตอนที่ จะเข้าห้องสอนเท่านั้น¹

สังค อุทรานันท์ ได้กล่าวถึงหน้าที่ เกี่ยวกับการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยว่า "ในกานการสอนจะรวมไปถึงงานเตรียมการสอน งานสอน งานสร้างขอทดสอบ และการ ประเมินผลการ ศึกษา"²

นอกจากนี้ในการสัมมนาเกี่ยวกับแนวโน้มของการฝึกหัดครูยังได้สรุปบทบาททางด้านการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครูไว้ดังนี้ ๆ ว่า

1. ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการฝึกหัดครูและหลักสูตรระดับประถม - มัธยม ศึกษา

¹ วิญญู สาคร, "แนวคิดสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย," ในอนุสรณ์งานพระราชทาน

เพลิงศัพ ศาสตราจารย์ ดร. จรูญทัศน์ พุกกะมาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีนคร, 2519), หน้า 38 - 39.

² สังค อุทรานันท์ "หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัย," ศึกษาศาสตร์สาร 6 (เมษายน - มิถุนายน 2520): 43.

2. เกรียมมทเรียน ใช้สื่อการเรียนและการดำเนินการสอน การวัดผล โดยมุ่งให้เกิดการเรียนรู้รู้อย่างตนเอง

3. ประเมินผลการสอนของตนได้¹

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางด้านการสอนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาสภาพการสอนในชั้นเรียน หรือการศึกษาพฤติกรรมการสอนครู เช่น งานวิจัยของ สุธีระ ทานควณิช เรื่อง บทบาททางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน ในปีการศึกษา 2517 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของด้านการสอนนั้น ก็เป็นการศึกษาสภาพการสอนของอาจารย์ ซึ่งถ้าจะมองสภาพการสอนของอาจารย์จากทัศนะของนิสิตแล้ว นิสิตส่วนมากมีความเห็นว่าอาจารย์ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย สอนและสอบเน้นความจำ แนะนำให้นิสิตศึกษาคนเดียวเพิ่มเติมด้วยตนเอง กำหนดให้มีกิจกรรมการเรียน เช่น การเขียนรายงาน การพูดรายงาน อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตซักถามได้ แต่อาจารย์ยึดตำราของอาจารย์และ/หรือ ความคิดเห็นของตนเองเป็นสำคัญ อาจารย์ไม่เกรงกลัวความยุติธรรม พอใจที่นิสิตซักถามหรือโต้แย้ง รับผิดชอบต่อความคิดเห็นของนิสิตที่ขัดแย้งกับตน และอาจารย์นำความรู้ใหม่ ๆ มาสอน มีนิสิตส่วนน้อยที่เห็นว่า อาจารย์ใช้วิธีสอนแบบอภิปรายและวิธีสอนเป็นรายบุคคล²

ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 อีลิซาเบธ คูรานท์ รุสกา (Elizabeth Courant Hruska) ได้ศึกษามหาวิทยาลัยที่คาดหวังของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย แมซซาชูเซตส์ (Massachusetts) และ แอมเฮิร์สต์ (Amherst) โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์จำนวน 500 คน ใช้แบบสอบถาม

¹ กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องแนวใหม่ของการฝึกหัดครู, หน้า 30 - 31.

² สุธีระ ทานควณิช, "บทบาททางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน ปีการศึกษา 2517," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 83.

ตามที่ประกอบควมวอกความไม่แสดงถึง การแสดงออกในบทบาททางการสอนของอาจารย์ 13 บทบาท โดยให้กลุ่มตัวอย่างประชากรแสดงความคิดเห็นว่าในการสอน บทบาทใดที่สำคัญ บทบาทใดที่พอใจ และบทบาทใดที่อาจารย์ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ บทบาททั้ง 13 บทบาทใดแก่ การเป็นผู้จัด และให้ข่าวสาร (Information Processor) เป็นผู้แนะแนวทาง (Guide) เป็นตัวอย่าง (Example) เป็นบุคคลที่เชื่อถือได้ (Credential Agent) เป็นผู้กระตุ้น (Catalyst) เป็นผู้จัดหา (Recruiter) เป็นผู้ควบคุมงาน (Task Master) เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ (Authority Figure) เป็นผู้เลือกสรร (Screening) เป็นแหล่งทรัพยากร (Resource) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้เรียนรู้ (Learner) และเป็นบุคคลคนหนึ่ง (Person) และในส่วนสุดท้ายของแบบสอบถามนั้นให้กลุ่มตัวอย่างประชากร เรียงลำดับความสำคัญของบทบาทในการสอน การวิจัยและการให้บริการ โดยการวิจัยสรุปได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างประชากรในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนั้น เน้นการเป็นครูแบบเก่า คือยึดเนื้อหาวิชาและยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered) และยังมีความพอใจที่จะดำเนินบทบาทที่มีลักษณะดังกล่าวต่อไป กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นสตรี กลุ่มที่มีอายุน้อย และมีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่า 10 ปี ได้รับการฝึกฝนตามแนวทางใหม่ และมีความพอใจที่จะดำเนินบทบาทตามแนวทางใหม่ คือยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นชาย กลุ่มที่มีอายุมาก และกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 10 ปี อาจารย์เกือบทั้งหมดมีความเห็นว่าหน้าที่ที่สำคัญที่สุดคือหน้าที่สอน¹

คำห้วงงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาททางด้านการสอน ในส่วนที่ครอบคลุมนอกเหนือไปจากพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียนนี้ ก็พอมิปรากฏอยู่บาง ใดแก่ งานวิจัยของ พิเศษย์ ศรีอำไพ

¹ Elizabeth Courant Hruska, "A Study of Role Expectation of Faculty at the University of Massachusetts, Amherst," Dissertation Abstracts, 36 (March 1976): 5864-5865-A.

ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบหน้าที่การงานของอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในภาคต้นปีการศึกษา 2517 พบว่า อาจารย์คนหนึ่งสอน 2 วิชาต่อภาค สอนโดยเฉลี่ย 2 ชม. เรียน และใช้เวลาในด้านการสอน ซึ่งรวมถึงการเตรียมการสอนและการตรวจงานของนิสิต 25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และงานวิจัยของสมชาย วงศ์เกษม เรื่อง "บทบาททางการสอน การวิจัย และการบริการสังคมในวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางด้านการสอน ปรากฏว่า อาจารย์คนหนึ่งใช้เวลาเตรียมการสอน สอน ตรวจงาน นิเทศการสอน และให้คำปรึกษาทางวิชาการ 7, 18, 5, 10 และ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ตามลำดับ¹ แสดงให้เห็นว่าบทบาททางการสอนนั้น นอกจากจะเตรียมการสอน ตรวจงานแล้ว ยังรวมเอางานนิเทศการสอน และการให้คำปรึกษาทางวิชาการ เข้าไปด้วย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า บทบาททางด้านการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครูมีขอบเขตรวมถึง การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรฝึกหัดครู หลักสูตรมัธยม และหลักสูตรประถมก่อนสอน การเตรียมการสอน และการวางแผนการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาว การทำการสอน นักศึกษา การตรวจงานของนักศึกษา และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการสอนของตน

ในการดำเนินบทบาททางการสอน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนก็ตาม ล้วนแล้วแต่มุ่งหวังที่จะให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ แต่ในบางครั้งการเรียนการสอนก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาในห้องเรียนมีมากเกินไป อาจารย์ผู้สอนมีชั่วโมงสอนมากเกินไป และมีข้ออื่น ๆ อีกมาก ดังปรากฏในผลการวิจัย ของสุธีระ ทานควงิช ที่ว่า อาจารย์และนิสิตเห็นพ้องตรงกันว่า อุปสรรคที่มีความสำคัญปานกลางถึงมากที่สุด คือ นิสิตขาดทัศนคติความสนใจวิชานั้น ๆ จึงไม่มีความคิดเห็นและหรือไม่อาจรวมอภิปรายได้ นิสิตเคยชินต่อการเรียนแบบฟังคำบรรยาย เนื้อหาวิชามีมาก อาจารย์เกรงจะสอนไม่ทันหลักสูตรจึงไม่มีเวลาสอนแบบอื่นนอกจากการสอนแบบบรรยาย มีหนังสืออ่านประกอบการเรียนการสอนน้อย หรือไม่

¹ สมชาย วงศ์เกษม, "บทบาททางการสอน การวิจัยและการบริการทางสังคมของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโททางจิต มหาวชิราวุฒวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 110

เพียงพอ นิสิตไม่สามารถอ่านหนังสือประกอบการเรียนให้เข้าใจด้วยตนเองได้ นิสิตในชั้นเรียนแต่ละวิชาที่มีจำนวนมากเกินไป และอาจารย์แผนการสอนแบบท่องจำที่อยู่กับที่เกี่ยวกับอาจารย์และนิสิตมีความเห็นแตกต่างกันคือ อาจารย์ส่วนน้อยจะนิสิตจำนวนมากเห็นว่า นิสิตส่วนมากไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเพราะเกรงจะมีผลกระทบไปถึงเกรดของตน¹ ส่วนการวิจัยของ สมชาย วงศ์เกษม² ก็ชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาทางด้านการสอนอยู่ในระดับสูง คือ ขาดตำราที่จะค้นคว้าอ้างอิง ขาดเอกสารประกอบการเรียนที่ใหม่และทันสมัย ขาดอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย และบริการที่ปรึกษาและปัญหานักศึกษาไม่สนใจในการศึกษาเล่าเรียน²

บทบาททางด้านการนิเทศการสอน

การที่นักศึกษาคูจะมีความสามารถในการสอนและเป็นครูที่ดีได้นั้น ต้องได้รับการฝึกฝนและเตรียมตัวมา เป็นอย่างดี วิทยาลัยครูได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่งจะเห็นได้จาก การจัดโปรแกรมประสบการณ์วิชาชีพและการดำเนินการฝึกสอน ทั้งนี้เพื่อให้ให้นักศึกษาคูได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง จึงเป็นหน้าที่ของอาจารย์ในวิทยาลัยครูที่จะต้องรับผิดชอบอีกประการหนึ่ง คือ การนิเทศการสอน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศกันเอง เกี่ยวกับความหมายของอาจารย์นิเทศนั้น คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความหมายว่า อาจารย์นิเทศคือ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนของคณะครุศาสตร์ ออกไปดูการฝึกสอนของนิสิตฝึกสอน มีหน้าที่นิเทศ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่นิสิตฝึกสอนทุกงาน ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนฝึกสอน และคณะครุศาสตร์ด้วย นอกจากนี้อาจารย์นิเทศก็ต้องรับผิดชอบในการจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการประชุม

¹ สุธีระ ทานคำฉิม, "บทบาททางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ปีการศึกษา 2517," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2519), หน้า 84

² สมชาย วงศ์เกษม, "บทบาททางการสอน การวิจัย และการบริการทางวิชาการของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 116

ปรึกษาตลอดระยะเวลาการฝึกสอน ประเมินผลความก้าวหน้าของนิสิต และจัดการสอบแสดง การสอน และสรุปให้กะแน่นิสิตเป็นรายบุคคล¹

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่า ไ้รวมเอาบทบาทและภาระหน้าที่ของอาจารย์ นิเทศก์ไว้ด้วย ส่วนวิทยาลัยครูต่าง ๆ ก็ได้กำหนดบทบาทและภาระหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ไว้เป็นแนวปฏิบัติเช่นกัน เห็นได้ว่า วิทยาลัยครูนครสวรรค์ ได้กำหนดภาระหน้าที่ของอาจารย์ นิเทศก์เป็น 2 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. งานทั่วไป ได้แก่ การประสานงานระหว่างบุคลากรในโรงเรียนฝึกสอน การเป็น อาจารย์ที่ปรึกษาและความคุ้มครองความปลอดภัยของนักศึกษาฝึกสอน การจัดสวัสดิการค่านที่พักอาศัย และความเป็นอยู่ การให้ความสะดวกแก่นักศึกษาฝึกสอนในด้านการเงินและข่าวสาร และการจัด ประมุขนิเทศเพื่อเตรียมตัวนักศึกษาออกปฏิบัติงาน

2. นิเทศการสอน ได้แก่ การแนะนำให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอนในด้านการสอน การปกครองชั้น การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน การตรวจบันทึกการสอน การทำหน้าที่เป็นวิทยากร และเป็นผู้นำแหล่งความรู้ให้แก่ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอน รวมเมื่อกับโรงเรียนฝึกสอนเพื่อวาง โครงการด้านการสอน การพัฒนาโรงเรียน และการจัดสัมมนานักศึกษามาฝึกสอน²

¹ อัจฉรา ประไพตระกูลและคณะ, ประสบการณ์วิชาชีพคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 9.

² วิทยาลัยครูนครสวรรค์, คู่มือฝึกสอน (นครสวรรค์: โรงพิมพ์แสงศิลป์การพิมพ์, 2516), หน้า 2 - 3.

นอกจากนี้ในการสัมมนาเรื่อง "แนวโน้มของการฝึกหัดครู" เมื่อ ปี พ.ศ. 2520 ก็กล่าวถึงบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูทางด้านการศึกษาการสอนไว้ว่า

1. ศึกษาและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายและหลักการของโครงการฝึกสอน
2. มีความสามารถพิเศษการสอนและประเมินผลการฝึกสอน
3. สาธิตและวิเคราะห์การสอนได้¹

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ในวิทยาลัยครู โดย เกล็ดิวพันธ์ ขจร ณัฐกิติ ปรากฏว่า

1. อาจารย์ในเทศกัควร เป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง มีอารมณ์มั่นคง หนักแน่น มีมนุษยสัมพันธ์
2. อาจารย์ในเทศกัควรมีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประถมศึกษามาก่อน และผ่านการสอนในวิทยาลัยครูอย่างน้อยเป็นเวลา 3 ปี
3. อาจารย์ในเทศกัควรร่วมปรึกษาหารือกับครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง ในการแก้ปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน
4. อาจารย์ในเทศกัควรถ้าเน้นการให้คำปรึกษาต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่นักศึกษาฝึกสอน

¹ กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องแนวโน้มของการฝึกหัดครู, (กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520) หน้า 31 - 32.

5. อาจารย์บิณฑกัควรสัง เกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนร่วมกับครูพี่เลี้ยง
6. อาจารย์บิณฑกัควรมีส่วนร่วมมือในการวางแผนการสอนร่วมกับนักศึกษาฝึกสอน
7. อาจารย์บิณฑกัควรจัดให้นักศึกษาได้สัง เกตการสอนซึ่งกันและกัน
8. หน่วยฝึกสอนควรมีฐานะ เป็นภาควิชาหนึ่งในคณะวิทยาศาสตร์
9. ควรกำหนดให้อาจารย์บิณฑกัควรเป็นอาจารย์บิณฑกัควรเต็มเวลา
10. อาจารย์บิณฑกัควรสัง เกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอน 3 - 5 ครั้งในแต่ละ

ภาคการฝึกสอน

11. ควรจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการ คานการสอระหว่างอาจารย์บิณฑกัควรกับครูพี่เลี้ยง
12. การจัดให้มีบริการของศูนย์วัสดุอุปกรณ์ และการจัดคู่มือการฝึกสอนแก่นักศึกษาฝึกสอน มีความสำคัญยิ่งในการ เตรียมนักศึกษาฝึกสอน
13. การจัดสัมมนาอาจารย์บิณฑกัควรในคานวิชีสอนและการนิเทศการสอน มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการ เตรียมอาจารย์บิณฑกัควรก่อนออกปฏิบัติการนิเทศ
14. ฝ่ายฝึกสอนควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของอาจารย์บิณฑกัควร
15. การจักยานพาหนะให้เพียงพอและสะดวกแก่การนิเทศ มีความสำคัญอย่างยิ่ง
16. การ เลือกลงสรรหาอาจารย์บิณฑกัควรมีความสำคัญ
17. การจัดให้นักศึกษาได้เรียนวิชาที่จำเป็นต่อการฝึกสอนก่อนออกทำการฝึกสอน มีความสำคัญ¹

มหาวิทยาลัยอินเดียนาส เททแห่งสหรัฐอเมริกา ก็ได้กำหนดบทบาทของอาจารย์บิณฑกัควรในโครงการฝึกสอนระดับประถมศึกษา ไว้คล้ายคลึงกับของไทย ดังนี้

¹ เกลียวพันธ์ ขจร ผดุงกิตติ, "บทบาทของอาจารย์บิณฑกัควรในวิทยาลัยครูส่วนกลางของประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 145 - 149.

1. บทบาทในการ เยี่ยมเยียน อาจารย์นิเทศก์ที่เดินทางไปเยี่ยมเยียนสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอน และควรพบปะหารือกับครูพี่เลี้ยงร่วมกับนักศึกษาฝึกสอนด้วย
 2. บทบาทในด้านการสัมพันธ์และการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์มีหน้าที่สร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษาฝึกสอน และดูแลครูผู้สอนนักศึกษาฝึกสอนแต่ละคนเป็นอย่างดี และต้องทำให้นักศึกษาฝึกสอนเห็นว่าอาจารย์นิเทศก์เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือมากกว่าจะคอยตำหนิ ตีต้อน นอกจากนี้อาจารย์นิเทศก์ยังต้องให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่นักศึกษาฝึกสอนต้องปฏิบัติ ตลอดจนช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนมาจากมหาวิทยาลัย และช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนสามารถประเมินผลตนเอง เพื่อหาทางปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นด้วย
 3. บทบาทในการให้ความช่วยเหลือแก่ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ควรมหาโอกาสพบปะหรือจัดสัมมนาครูพี่เลี้ยง เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องความมุ่งหมายของการฝึกสอน อภิปรายถึงปัญหาในการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ ควรแนะนำหนังสือ เอกสารเกี่ยวกับกรณีศึกษาของครูพี่เลี้ยง
 4. บทบาทในการติดต่อประสานงาน อาจารย์นิเทศก์มีหน้าที่สร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูพี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนผู้ฝายอย่างกว้างขวางตลอดภาคการฝึกสอน
 5. บทบาทในการจัดสัมมนานักศึกษาฝึกสอนในระหว่างฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์มีหน้าที่จัดการสัมมนานักศึกษาฝึกสอน รวมทั้งการจัดหาวิทยากร เอกสาร ตำรา และอุปกรณ์ต่าง ๆ แก่นักศึกษา และควรให้ครูพี่เลี้ยงได้ทราบถึงปัญหาที่นักศึกษาอภิปรายให้ครูพี่เลี้ยงทราบด้วย¹
- ส่วนในคานงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในต่างประเทศได้ทำไว้หลายเรื่องด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2516 แอนโทนีจอห์น ไฮเทรค (Anthony

¹Indiana State University, Guide for Elementary Student Teaching, (Indiana: Indiana State University Press, 1974), pp.25-28.

John Hytreck) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย โดยใช้แบบสอบถาม ตามครูพี่เลี้ยง ในโครงการฝึกสอนของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ประชากรส่วนใหญ่ เห็นว่าอาจารย์นิเทศก์ควรทำหน้าที่งานบริหาร การฝึกสอน การประสานงาน บทบาทที่ครูพี่เลี้ยง ให้ความช่วยเหลือมาก ได้แก่ การพบปะกับนักศึกษาฝึกสอนและครูพี่เลี้ยงเป็นประจำ
2. อาจารย์นิเทศก์ควรให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอนได้ทั้งในด้านเนื้อหาวิชา และในทางวิชาชีพ
3. อาจารย์นิเทศก์ควรให้ความยุติธรรมในการประเมินผลการฝึกสอน โดยให้ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนมีส่วนร่วมด้วย
4. ครูพี่เลี้ยงมีความเห็นไม่ตรงกันในด้านที่ว่าควรให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนได้ทำการประเมินผลนักศึกษา
5. อาจารย์นิเทศก์ควรได้รับการฝึกฝนมาทางด้านการศึกษาเป็นพิเศษ
6. อาจารย์นิเทศก์ควรไปเยี่ยมเยียนนักศึกษาฝึกสอนทุก ๆ 2 สัปดาห์ และควรแจ้งให้ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนทราบล่วงหน้าด้วย¹

ในปีเดียวกัน แมรี แคลร์ แอชบี (Mary Claire Ashby) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในความคาดหวังของครูพี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ซึ่งผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ประชากรส่วนใหญ่ยอมรับบทบาทที่คาดหวังของอาจารย์นิเทศก์ 38 รายการ จากที่เสนอไป 40 รายการ

¹Anthony John Hytreck, "The Role of the College/ University Consultant as Perceived by Cooperating Teacher," Dissertation Abstracts 34 (November 1973): 2439-A.

2. บทบาทที่คาดหวังของอาจารย์นิเทศก์ 5 รายการ ประชากรเห็นด้วยในระดับต่ำ และใน 33 รายการที่เหลือมี 13 รายการที่ได้รับการเห็นด้วยระดับสูงมาก
3. มีการติดต่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี ระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์
4. ประชากรมีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์นิเทศก์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ อาจารย์นิเทศก์และคณาจารย์ผู้เลี้ยงดูใจให้อาจารย์นิเทศก์ตรวจบันทึกการสอนประจำวันของนักศึกษา แต่นักศึกษากลับไม่ต้องการ เกี่ยวกับการประเมินผลอาจารย์นิเทศก์ของการใช้เทปโทรทัศน์รวมด้วย แต่นักศึกษาไม่เห็นด้วย
5. ทั้งสามกลุ่มเห็นของตอกันว่า อาจารย์นิเทศก์ควรไปเยี่ยมเยียนนักศึกษาฝึกสอนสัปดาห์ละครั้ง และส่วนใหญ่เห็นว่าการไปเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยในการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ถึงกล่าว พอจะประมวลบทบาทสำคัญ ๆ ของอาจารย์ในวิทยาลัยทางการนิเทศการสอนได้ดังนี้คือ ประชุมปรึกษาเพื่อทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายและหลักการของการฝึกสอนกับอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง การติดต่อและประสานงานกับโรงเรียนฝึกสอน การสาธิตการสอน การทำการนิเทศนักศึกษาฝึกสอน และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการนิเทศการสอนของตน

ในการดำเนินการนิเทศการสอนตามบทบาทของอาจารย์นิเทศก์นั้น ย่อมประสบปัญหาและอุปสรรคบ้างไม่มากก็น้อย เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ศรีสุทธิ ได้ศึกษาปัญหาการฝึกสอนใน

¹ Mary Claire Ashby, "The Role of the College Supervisor: Expectation of Cooperating Teachers, Student Teachers and College Supervisors," Dissertation Abstracts 34 (November 1973): 2428-A.

โครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา พบว่า อาจารย์นิเทศหลายคนไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท และมีงานอื่น ๆ ทำนอกเหนือจากการสอนและการนิเทศการสอน การให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอนในด้านการสอน และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งการประชุมสัมมนานักเรียนฝึกสอนทำไม่ได้มากเท่าที่ควร¹

นอกจากนี้ สมประสงค์ ประสงค์เงิน ได้ทำการศึกษาปัญหาของอาจารย์นิเทศในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง 7 วิทยาเขต ผลปรากฏว่า ข้อที่เป็นปัญหามากของอาจารย์นิเทศในการปฏิบัติงานนิเทศการฝึกสอน คือ ปัญหาเรื่องการจัดหาโรงเรียนที่จะส่งนิสิตฝึกสอนงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการฝึกสอน ยานพาหนะที่จะใช้ในการเดินทาง ไปนิเทศการฝึกสอน การประชุมสัมมนาอาจารย์ใหม่ อาจารย์พี่เลี้ยงก่อนส่งนักศึกษาออกฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยง นิเทศการสอนไม่สม่ำเสมอ และไม่กล้าติชมการสอนของนิสิตฝึกสอน และปัญหาอาจารย์นิเทศก็ไม่เพียงพอกับจำนวนนิสิตฝึกสอน²

บทบาททางด้านการ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

การศึกษาเล่าเรียนไม่ว่าในระดับใด ถ้าจะให้ได้ผลดีนั้นผู้เรียนจะต้องทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนในชั้นอุดมศึกษา สำหรับการศึกษ

ในสถาบันฝึกหัดครูก็เช่นเดียวกัน นักศึกษาจะต้องออกตน มีความมานะพยายาม ฝึกฝนตนเอง ศึกษา

¹ สวัสดิทิพย์ ศรีสุทธิ, "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 71.

² สมประสงค์ ประสงค์เงิน, "ปัญหาของอาจารย์นิเทศในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 141 - 146.

หาความรู้อยู่เสมอ จึงประสบผลสำเร็จในการศึกษาได้ แต่บางครั้งการศึกษาก็มีอาจจำเป็นไป โดยราบรื่นสม่ำเสมอ เพราะผู้เรียน ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ไม่เข้าใจในวิชาที่เรียน ไม่พอใจอาจารย์ผู้สอน เข้ากับเพื่อนไม่ได้ ที่อยู่อาศัยไม่สะดวกสบาย ขาดแคลนทุนทรัพย์ สุขภาพไม่สมบูรณ์ และอื่น ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอยขาดกำลังใจที่จะศึกษาเล่าเรียนต่อไป

✓ การมีบริการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เรมอนด์ เอ็น แอ็ทซ์ และ อัมทรา ไชติกเสดเดอร์ ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายสำคัญของการให้คำปรึกษาว่า "จุดมุ่งหมายสำคัญของการให้คำปรึกษานั้นก็คือการช่วยเหลือบุคคลแต่ละคนให้มีความเข้าใจในตนเองและจากความเข้าใจนี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้จักตนเอง ซึ่งเกี่ยวพันไปถึงความรู้สึกและการยอมรับภาระนิคชอบที่มีเขามุ่งต่อสังคม"¹

วิทยาลัยครูทั้งหลายต่างก็ให้ความสำคัญในการที่จะช่วยขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับนักศึกษา ดังจะเห็นได้จากกรมอบหมายให้นักศึกษาทุกคนอยู่ในความดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษาตามที่วิทยาลัยได้แต่งตั้งขึ้น ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ อมร รักษาสัตย์ ที่ว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะให้โดยลดีต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์ด้วย จึงนิยมจัดให้มีระบบแนะนำนักศึกษา โดยมอบหมายให้นักศึกษาแต่ละคนมีอาจารย์ที่จะคอยแนะนำการศึกษาให้ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ ทางฝ่ายอาจารย์ที่ปรึกษา ก็คือเป็นการรับผิดชอบตามหน้าที่² จากการศึกษาของ ผ่องพรรณ บัณฑิตานนท์ ซึ่งได้ศึกษาถึงความต้องการความช่วยเหลือ

¹ เรมอนด์ เอ็น. แอ็ทซ์ และ อัมทรา ไชติกเสดเดอร์, การให้คำปรึกษาทางอาชีพในระดับมัธยมศึกษา ฉบับที่ 3 (ม.ป.ท., 2509), หน้า 78.

² อมร รักษาสัตย์, "แนวการวัดปริมาณการปฏิบัติงานประจำปีของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา," บรรณสาร ส.บ.ป. 1 (สิงหาคม 2512), 5.

ของนักศึกษาวิชาศึกษาศาสตร์หลาย ที่หวังจะได้รับจากการแนะนำของวิทยาลัย เพราะว่าผู้ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา ตามลำดับความดี คือ อาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ และโฮมรูม อาจารย์ผู้ปกครอง อาจารย์ประจำวิชา อาจารย์ประจำหอพัก คนอื่น ๆ และอาจารย์แนะนำประจำวิทยาลัย¹ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการมีบทบาทสำคัญต่อการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษามาก เห็นอย่างยิ่ง อาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ จึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในการให้คำปรึกษาทางวิชาการ ทั้งเป็นคุณสมบัติและเป็นรายบุคคล เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการนั้น มีผู้หลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

อี.จี. วิลเลียมสัน (E.G. Williamson) กล่าวว่า อาจารย์ผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาทางวิชาการจะคอยช่วยเหลือแนะนำนักศึกษาในการ เลือกรวิชา เรียนให้ครบตามหลักสูตร นอกจากนั้นยังจะต้องสามารถนำข้อมูลอื่น ๆ มาประกอบการให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับนักศึกษาแต่ละคนด้วย² ทางคาน เคธ เฮฟเนอร์ มุลเลอร์ (Kate Hevner, Mueller) ก็มีความเห็นคล้ายกันโดยกล่าวว่า ผู้ให้คำปรึกษาทางวิชาการมีหน้าที่ช่วยเหลือนักศึกษาในการวางแผนการ เรียนเพราะเป็นผู้มีความรู้ในจุดมุ่งหมายของการศึกษา และมีความสามารถที่จะช่วยเหลือแนะนำนิสิตในการวางแผนการ เรียนให้บรรลุเป้าหมาย³ นอกจากนี้ มุลเลอร์ (Mueller) ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า สำหรับการให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นิสิตใหม่นั้น จำเป็นจะต้องเริ่มในวันเปิดลงทะเบียน และต้องได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ในแผนกวิชาต่าง ๆ ด้วย⁴

¹ ผอ.พรต นันทานนท์, "ความต้องการความช่วยเหลือของนักศึกษาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2510" ที่หวังจะได้รับบริการแนะนำของวิทยาลัย 2511" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2511), หน้า 92.

² E.G. Williamson, Student Personnel Services in Colleges and Universities (New York: McGraw-Hill Co., 1961), p. 29.

³ Kate Hevner Mueller, Student Personnel Work in Higher Education, (Massachusetts: Cambridge, 1961), pp. 210-211.

⁴ Ibid.

สำหรับบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ วิทยาลัยครูหลายแห่งได้กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบไว้เป็นแนวปฏิบัติซึ่งจะได้นำมากล่าวเป็นบางวิทยาลัยครู ดังต่อไปนี้

แผนกแนะแนวของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้กำหนดขอบปฏิบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ โดยแยกออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. หลักสูตร ช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจหลักสูตร แผนการเรียน การเลือกวิชาที่เรียนได้อย่างถูกต้อง
2. การวัดผลและการสอบ ให้ความรู้แก่นักศึกษาในเรื่องการวัดผลการเรียน การกีดคะแนน-เฉลี่ยด้วยตนเอง ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการสอบ เช่น เวลาเรียนว่าแต่ละวิชาควรมีเวลาเท่าไรจึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบ ให้ความรู้เกี่ยวกับการพ้นสภาพการเป็นนักศึกษา และแนะนำให้ทราบถึงระเบียบวินัยในการสอบ
3. การเรียน สรรวจนักศึกษาที่เรียนก่อน หรือทำคะแนนได้ไม่ดีในวิชาต่าง ๆ เพื่อหาทางช่วยเหลือให้ปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น
4. ความประพฤติกและปัญหาอื่น ๆ โดยการเอาใจใส่ดูแลความประพฤติ แนะนำในการแก้ปัญหาส่วนตัว สุขภาพ ความประพฤติ โดยให้คำปรึกษา ร่วมกับแผนกแนะแนว และให้นักศึกษา ทราบถึงระเบียบปฏิบัติในการแต่งกายที่ถูกต้อง พร้อมทั้งดูแลการแต่งกายของนักศึกษาคด้วย
5. ทะเบียนและการเงิน โดยให้ทราบถึงระเบียบการขอลดหนี้ และเพิ่มวิชาเรียน การขอรับใบสุทธิ ใบรับรองผลการศึกษา¹

¹วิทยาลัยครูสวนดุสิต, "ขอบปฏิบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา" (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูสวนดุสิต, 2520), หน้า 1 (อัครสำเนาะ).

วิทยาลัยครูเพชรบุรี โทแบ่งนักศึกษาออกเป็นหมู่เรียน โดยแต่ละหมู่เรียนกำหนดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาประจำหมู่ และได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นที่ปรึกษาแนะแนวนักเรียนภายในหมู่เกี่ยวกับการ เรียน การสอน ความประพฤติ สุขภาพ ความเป็นอยู่และการปรับตัวทางด้านสุขภาพและด้านกิจกรรมต่าง ๆ
2. เป็นผู้ประสานงานระหว่างนักเรียนกับหน่วยงานต่าง ๆ ของวิทยาลัยโดยการจัดแจง กำสั่งระเบียบ ให้แก่กิจการรวม แจงการ เรียนและแจ้งผลการสอบแต่ละภาคเรียน ร่วมมือกับฝ่ายปฏิบัติการหลักสูตร ฝ่ายเอกสาร ฝ่ายการปกครอง ฯลฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับนักศึกษา และหาทางให้นักศึกษามีความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อวิทยาลัย
3. ทำสมุดของอาจารย์ที่ปรึกษาโดยบันทึกการ ปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษามันทีกรายงานต่าง ๆ ตามแบบที่วิทยาลัยกำหนดให้
4. ส่งสมุดบันทึกของอาจารย์ที่ปรึกษาให้หัวหน้าฝ่ายปกครอง ในกรณีที่จะต้องเสนอ อธิการ หรือเบเลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาใหม่ หรือเมื่อนักศึกษาในหมู่สำเร็จการศึกษา¹

จากผลการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแนะแนวของวิทยาลัยครูทั่วประเทศได้กำหนดหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาดังนี้

1. เป็นผู้รวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนในความรับผิดชอบ และร่วมมือกับฝ่ายแนะแนว ในการทำระเบียบนิสสะม
2. ให้คำแนะนำและอบรมความประพฤติ มารยาท และวัฒนธรรมอันดีงาม
3. เป็นที่ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่นักศึกษาประสบ เช่น ปัญหาส่วนตัว สุขภาพ สังคม และการ เรียน

¹วิทยาลัยครูเพชรบุรี, "หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา," (ฉบับปริ: วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2520), หน้า 1 (อัคราเนา).

4. ติดตามผลการ เรียน และรายงานผลการ เรียนให้นักศึกษา และผู้ปกครอง
ของนักศึกษาทราบ
5. ตรวจดูแล อนุญาต ตรวจทะเล เป็นวิชาเรียนของนักศึกษาแต่ละภาค
6. ติดตามความประพฤติตามระเบียบการปกครอง เช่น การลา การขาดเรียน
ความประพฤติ เพื่อร่วมกับฝ่ายปกครอง ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว
7. ประสานงานกับฝ่ายแนะแนวในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักศึกษา
8. เป็นสื่อกลางระหว่างวิทยาลัย และนักศึกษาในการแจ้งข่าวสารที่นักศึกษา
ควรทราบ¹

จากรายงานการสัมมนาเรื่องแนวโน้มใหม่ของการฝึกหัดครู ของกรมการฝึกหัดครูและ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปเป้าหมายทางด้านการ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
ไว้ว่า

1. เข้าใจหลักสูตรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการ เรียนของนิสิตนักศึกษา
2. ควบคุมโปรแกรมการ เรียนของนิสิตนักศึกษาในความรับผิดชอบ
3. มีความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษา
4. รวบรวมข้อมูลและประเมินผล ความก้าวหน้าของนิสิตนักศึกษา
5. ติดตามผู้ปกครองของนิสิตนักศึกษาในกรณีที่มีความจำเป็น²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กรมการฝึกหัดครู, "ผลการสัมมนา หัวหน้าฝ่ายแนะแนวของวิทยาลัยครูทั่วประเทศ"
(กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 2 (อัคราเนนา).

² กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการ
สัมมนาเรื่องแนวโน้มใหม่ของการฝึกหัดครู, (กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครูและสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520), หน้า 29

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการนั้น ภัทรา จันทร์บุญญาศิลป์ ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนิสิต และอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยศึกษาจากนิสิตชั้นปีที่ 2 และปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2518 จำนวน 924 คน และอาจารย์ทางวิชาการของนิสิตชั้นปีที่ 2 และปีที่ 4 จำนวน 48 คน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาค่านิชาการควรมีความรู้ในเรื่องหลักสูตรและรายวิชาที่เปิดสอนในแต่ละหมวดที่นิสิตจะลงทะเบียนหรือควรลงทะเบียน เพื่อนิสิตจะได้เรียนสำเร็จตามกำหนดเวลา¹

แจค นอร์แมน ฟอว์ไนท์ (Jack Norman Forsythe) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาและผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) เกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาในวิทยาลัยชุมชน รัฐเพนเนลส์ การศึกษาครั้งนี้ได้กระทำขึ้นเพื่อจะไดทราบ

1. ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ให้คำปรึกษาที่นักศึกษาต้องการแตกต่างไปจากความคิดเห็นของผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ผู้ให้คำปรึกษาปฏิบัติหรือไม่
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาและผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ผู้ให้คำปรึกษาปฏิบัติ และกิจกรรมที่นักศึกษาต้องการให้ปฏิบัติจะมีข้อแตกต่างกันหรือไม่

จากผลการค้นคว้าครั้งนี้พบว่า

1. การปฏิบัติงานของผู้ให้คำปรึกษาของวิทยาลัยชุมชน (Community College Counselors) ไม่ตรงตามความต้องการของนักศึกษา นักศึกษาต้องการได้รับบริการอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่ผู้ให้คำปรึกษาได้ปฏิบัติอยู่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ภัทรา จันทร์บุญญาศิลป์, "ความคิดเห็นของนิสิตและอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 42.

2. นักศึกษาให้ความสำคัญกับการให้คำปรึกษาค้นการให้ศึกษาและอาชีพเป็นอย่างมาก ในขณะที่ผู้ให้คำปรึกษารู้อยู่การให้คำปรึกษาในค่านิยมหาส่วนตัวเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่า

3. การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้คำปรึกษาและนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ให้คำปรึกษามีข้อแตกต่างกันมาก

โธมัส สตาร์ ลินเดอร์สมิท (Thomas Starr Lindersmith) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้ให้คำปรึกษา อาจารย์ใหญ่ นักเรียน และนักการศึกษา ผู้ทำงานด้านการให้คำปรึกษาที่มีบทบาทและหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย รัฐ โอเรกอน โดยศึกษาจากผู้ให้คำปรึกษาจำนวน 155 คน อาจารย์ใหญ่จำนวน 105 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 175 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 173 คน และนักการศึกษาผู้ทำงานด้านการให้คำปรึกษาจำนวน 18 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนระดับชั้นต่างกัน มีทัศนคติบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาไม่แตกต่างกัน
2. ทัศนคติของผู้ให้คำปรึกษาและอาจารย์ใหญ่ที่มีบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาไม่แตกต่างกัน
3. ทัศนคติของนักเรียน ผู้ให้คำปรึกษาและอาจารย์ใหญ่ที่มีบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาแตกต่างกัน
4. ทัศนคติของนักการศึกษาผู้ทำงานด้านการให้คำปรึกษาที่มีบทบาทของผู้ให้คำปรึกษา แตกต่างไปจากทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

¹ Thomas Starr Lindersmith, "The Role and Function of the High School Counselor as Perceived by Counselors, Principals, Students and Counselors Educators in the State of Oregon," Dissertation Abstracts 36 (September 1975): 1310-A.

อาร์ จี กิลมัวร์ (R.G., Gilmore) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของนักการศึกษา
ผู้ทำงานด้านการศึกษาให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษา ครู และผู้บริหารที่มีต่อหน้าที่จำเป็นของผู้ให้คำ
ปรึกษา ในวิทยาลัยชุมชนรัฐ แคลิฟอร์เนีย ผลการศึกษาพบว่า ทั้งนักการศึกษาผู้ทำงานด้านการศึกษา
ให้คำปรึกษา ควรจะทำหน้าที่ด้านการศึกษาให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนในด้านการศึกษา การเลือก
อาชีพ ปัญหาส่วนตัวและสังคม¹

เดวิด ดีทส์ คอนสแตนติน (David Deets Constantine) ได้ศึกษาความ
เห็นของผู้บริหารและนักเรียน เกี่ยวกับบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาและความขัดแย้งในบทบาทที่เกิดขึ้น
ขึ้นโดยทำการศึกษาในโรงเรียนมัธยมแบบประสม รัฐเพนซิลวาเนีย ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร
มีความปรารถนาที่จะให้คำปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนในด้านการศึกษาเป็นรายบุคคล การ
ศึกษาเฉพาะราย การให้บริการต่าง ๆ เป็นสำคัญ ส่วนนักเรียนมีความเห็นว่า ผู้ให้คำปรึกษาจะ
ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ ทวีให้คำปรึกษา
ทางด้านการศึกษา และการศึกษาเฉพาะราย²

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า บทบาททางด้านการศึกษาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ
ของอาจารย์ในวิทยาลัยครุมีขอบเขตรวมถึง การสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับนัก
ศึกษา การศึกษาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเรียนของนักศึกษา การควบคุมโปรแกรมการเรียนของ
นักศึกษา ให้คำแนะนำปรึกษาทั้งในเรื่องการเรียนและเรื่องส่วนตัวที่ติดข้องกับผู้บริหารของนักศึกษา
ในกรณีที่เป็น

¹R.G. Gilmore, "Essential Function of the Community College
Counselors as Viewed by Selected Counselor Educators, Counselors,
Teachers and Administrators in California," Dissertation Abstracts
35 (January 1975): 4156-A.

²David Deets Constantine, "Counselor Role and Role Conflict
in a Comprehensive Rehabilitation Center," Dissertation Abstracts
30 (May 1970): 5063-A.

สำหรับปัญหาที่อาจารย์ที่ปรึกษาประสบในการให้คำปรึกษานั้น จากการวิจัยของ นารี แซ่ลี่ ถึงใช้วิธีที่เคอร์รับบริการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการเก็บมาพบว่า ปัญหาที่มีความถี่สูงสุดคือ ผู้ให้คำปรึกษาไม่สามารถให้คำปรึกษาในเรื่องบางเรื่องได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องการลงทะเบียนและการเลือกวิชาเรียน¹

และจากการสำรวจปัญหาของอาจารย์ที่ปรึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประสบ พงจะระมวล โดยยอภังนี้คือ

1. เวลาที่นิสัยท้วงทงกันเพื่อพบอาจารย์ที่ปรึกษาหาได้ยาก ทำให้ต้องแบ่งการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองเวลา
2. นิสิตมักเชื่อคำแนะนำของรุ่นพี่ในการเลือกวิชาเรียนมากกว่าอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งทำให้เกิดการผิดพลาดบ่อย ๆ
3. นิสิตไม่มาพบอาจารย์ที่ปรึกษาตามเวลานัด หรือมาโดยไม่ได้นัดล่วงหน้า
4. นิสิตจะพบอาจารย์ที่ปรึกษาในระยะสุดท้ายของปัญหาที่ควรจะได้รับแก้ไขแล้ว
5. นิสิตไม่เข้าใจในระเบียบการเรียน และระเบียบของคณะ
6. บางครั้งนิสิตมีปัญหาแต่ไม่ได้มาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา
7. นิสิตมีปัญหาเรื่องเงิน แต่เนื่องจากทุนการศึกษาของคณะมีน้อย อาจารย์ที่ปรึกษาจึงต้องออกเงินสำรองให้ก่อน ซึ่งบางครั้งไม่ได้รับคืน²

จากปัญหาที่อาจารย์ที่ปรึกษาประสบเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาดังกล่าวมีข้อสังเกต และเสนอแนะดังนี้คือ

¹ นารี แซ่ลี่, "ปัญหาในการให้และการรับบริการให้คำปรึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับพิเศษ มหาวิทยาลัยเกร็งครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร 2519),, หน้า 53.

² อนุมา สุคนธมาน, สุมน อมรวิวัฒน์ และวัชรวิ ทรัพย์มี, คู่มืออาจารย์ที่ปรึกษานิสิตระดับปริญญาตรี (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การเสนา, 2519), หน้า 15-16.

1. ปัญหาส่วนใหญ่ที่นิสิตปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา คือปัญหาเกี่ยวกับการเรียน
2. อาจารย์ที่ปรึกษาควรจะกำหนดเวลาพบนิสิต โดยอาจแบ่งเวลาเป็นหลายช่วง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่นิสิตมีเวลาว่างไม่ตรงกัน
3. อาจารย์ที่ปรึกษาควรสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับนิสิต เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจที่จะมาขอคำปรึกษาในกรณีต่าง ๆ แทนที่จะปรึกษาเพื่อนหรือนิสิตรุ่นพี่¹

ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการให้คำปรึกษานั้น บ่อยครั้งเกิดขึ้นจากตัวนิสิต แต่ก็มีบางครั้งที่เกิดขึ้นจากอาจารย์ที่ปรึกษา ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาจึงควรเอาใจใส่ในนิสิตในความดูแลอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เอาใจใส่ถึงภาระเบียดเบียนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และถือถือความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

บทบาททางด้านการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าทดลองและวิจัยทางการศึกษาก็เป็นหน้าที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของวิทยาลัยครู อาจารย์ในวิทยาลัยครูควรจะได้มีอุดมการณ์ว่า การศึกษาค้นคว้า และการวิจัยจะเป็นทางนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา² ทั้งนี้เพราะการทำการวิจัยนอกจากจะเป็นการขยายแนววงทางวิชาการให้กว้างขวางออกไปแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่างานวิจัยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่น เฟดริค รูดอล์ฟ (Federic Rudolph) กล่าวไว้ว่า "ถ้าไม่มีงานวิจัยแล้วความรู้ที่มีอยู่ย่อมจะไม่เพียงพอและในที่สุดเราก็จะกลายเป็นคนโง่เขลาไป"³ ส่วน อุดม วโรชสิขิตถ์ โลกกล่าวถึงความจำเป็นและความสำคัญของการวิจัยไว้ว่า

¹ อูมา สุกนธมาน, สุมน อมรวิวัฒน์ และวัชรีย์ ทรัพย์มี, คู่มืออาจารย์ที่ปรึกษานิสิตระดับปริญญาตรี (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2519) หน้า 16.

² พะนอม แกวกำเน็ค, "งานของวิทยาลัยครู," ครูปริทัศน์, 2 (กันยายน 2520): 8

³ Federick Rudolph, The American College and University (New York: Alfred A. Knopf, 1962) p. 404.

กว้างขวางดังนี้

1. การวิจัยทำให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการ สรรพวิชามีมากมายที่เรายังไม่พบ การวิจัยจะเป็นสิ่งที่ทำให้เราค้นพบและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์
2. ในแง่ของสังคมและการปกครอง ปัญหาที่เป็นอยู่คือ สังคมและการปกครองอย่างไรจึงจะอยู่สุขสบาย การวิจัยก็จะช่วยแก้ปัญหาและนำไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าว
3. ในแง่เศรษฐกิจ การวิจัยจะช่วยให้เกิดการค้ายที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าทางงานเศรษฐกิจ
4. สำหรับนักบริหารทุกระดับ การวิจัยจะช่วยให้ทราบปัญหาและทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม
5. การวิจัยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อถือที่ไม่ตรงตามวิธีการวิทยาศาสตร์¹

บทบาททางด้านการวิจัยมีขอบเขตกว้างขวางเพียงใดนั้น สังก์ อูทรานันท์ กล่าวว่า "ในด้านการวิจัยนี้จะรวมไปถึงงานวิจัยซึ่งดำเนินงานเป็นส่วนตัว งานวิจัยที่ทำเป็นส่วนรวมและงานเขียนหนังสือและตำราต่าง ๆ ² ส่วน ภิญญา สาคร ได้ให้ความเห็นว่า "การค้นคว้าวิจัยหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ การค้นคว้าเพื่อเขียนคำสอน เขียนตำรา เขียนบทความ เหล่านี้จัดเป็นการวิจัยด้วยเหมือนกัน ³ ซึ่งคล้ายคลึงกับความเห็นของ ระวี ภาวิไลที่ว่า "การหาความรู้ความ

¹ อูม วโรชสิทธิ์ชิตต์, "อาจารย์กับการวิจัย," วารสารรวมคำแหง 4 (ตุลาคม 2520): 134.

² สังก์ อูทรานันท์, "หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัย," ศึกษาศาสตร์สาร 6 (เมษายน - มิถุนายน 2520): 43.

³ ภิญญา สาคร, "แนวคิดสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย," ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร. จรูญทัศน์ พุกกะมาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิจิตรสาร, 2519), หน้า 38-39.

เข้าใจและดำเนินการถ่ายทอดในเรื่องของชีวิต สังคมโลก และเอกภาพโดยตรง ไม่พึ่งเพียง ความรู้ที่ผู้อื่นหาไว้ และถ่ายทอดมา งานสร้างสรรค์ทั้งหลายทั้งทางศิลปะและวรรณกรรมยอมรับรวมอยู่ในการวิจัยด้วยและเป็นสาขาที่ควรเร่งสนับสนุนในปัจจุบัน ทั้งนี้รวมทั้งการเขียน (ไม่ใช่แปล-ลดทอน) ตำราวิชาการต่าง ๆ¹ และจากข้อเสนอแนะที่ปรากฏในรายงานการสัมมนา เรื่องการฝึกหัดครูในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2517 จะเป็นแนวทางในการดำเนินบทบาททาง ด้านการวิจัยแก่อาจารย์วิทยาลัยครูได้เป็นอย่างดี ข้อเสนอแนะดังกล่าวพอจะประมวลได้ดังนี้

1. ควรมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้แพร่หลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะควรมีการทำบทความสรุปสาระสำคัญของงานวิจัยให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้ทราบ
2. ควรมีคณะกรรมการประสานงานวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นในกระทรวง และระหว่างกระทรวง
3. ควรศึกษาหาช่องทางที่จะสร้างกลไกเชื่อม ระหว่างผู้ที่ทำการวิจัยและผู้ใช้ผลของการวิจัย
4. ควรสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อการวิจัยให้แก่นักศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี
5. สถานศึกษาในส่วนภูมิภาค ควรจะทำการวิจัยเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ในส่วนที่สัมพันธ์กับความเป็นจริงในสภาพท้องถิ่น
6. ควรนำผลการวิจัยไปทดลองปฏิบัติ
7. ควรให้ความร่วมมือในการป้อนตัวข้อวิจัย
8. การวิจัยเรื่องการเรียนการสอนควรได้ทำกันอย่างกว้างขวาง
9. ควรหาวิธีการที่จะสนับสนุนให้กำลังใจและแรงจูงใจแก่ผู้วิจัยมากขึ้น²

ระวี ภาวิไล, "การวิจัยในมหาวิทยาลัย," ใน รายงานการสัมมนาภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง (กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย หมวงมหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 59.

¹ กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องกรฝึกหัดครูในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2517), หน้า 36.

ส่วนผลจากการสัมภาษณ์ เรื่อง "แนวโน้มของการฝึกหัดครู" ในหัวข้อ บทบาทและ
 ความรับผิดชอบรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครู นั้นสรุปได้ว่า บทบาททางด้านการวิจัยของ
 อาจารย์วิทยาลัยครู ประกอบด้วย

1. ค้นคว้าและผลิตเอกสารทางวิชาการ ตลอดจนสื่อการเรียน
2. ทำการวิจัยหรือมีส่วนร่วมในการวิจัย
3. นำผลงานวิจัยต่าง ๆ มาใช้¹

ในคํานงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางด้านการวิจัยนั้น ปรากฏว่า คณะกรรมการ
 วิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ทำการศึกษาปริมาณงาน ปัญหา และอุปสรรค และ
 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผลการวิจัยพบว่า
 ทั้งมหาวิทยาลัยมีอาจารย์เขียนตำราหรือเอกสารประกอบการเรียนมากที่สุด คือ อาจารย์ในคณะ
 มนุษยธรรมศึกษาและสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 95) รองลงมาคือ อาจารย์ในคณะวิทยาศาสตร์ และ
 คณิตศาสตร์ (ร้อยละ 55) คณะวิชาการศึกษา (ร้อยละ 28) และสำนักงานอธิการ (ร้อยละ
 14) คํานงสำคัญ และยังพบต่อไปอีกว่า อาจารย์ที่ทำงานวิจัยมากที่สุด คืออาจารย์ในคณะวิชาการ
 ศึกษา (ร้อยละ 99) รองลงมาคือ อาจารย์ในคณะวิชาการศึกษา (ร้อยละ 9) คณะวิทยาศาสตร์
 และคณิตศาสตร์ (ร้อยละ 7) และคณะมนุษยธรรมศึกษา และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 2) ตาม
 ลำดับ²

¹ กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนา เรื่องแนวโน้มของการฝึกหัดครู, (กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520), หน้า 32-33.

² มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, คณะกรรมการวิจัยสถาบัน, การศึกษาปริมาณงาน ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร รายงานการวิจัยสถาบัน ฉบับที่ 1 2518 (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการวิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518), หน้า 1-32.

ลูจิระ ทานตวนิช. ได้ศึกษาบทบาททางวิชาการของอาจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ปีการศึกษา 2517 พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการวิจัยในรอบปีการศึกษา กล่าวคือ มีอาจารย์ร้อยละ 12.82 เท่านั้นที่ทำการวิจัย สำหรับแรงจูงใจที่ทำให้อาจารย์ทำการวิจัย คือ มีใจรัก ชอบมาก ต้องการขยายแวดวงวิชาการในสาขาของงาน และต้องการปรับปรุงงานสอนของตนให้ประสิทธิภาพ¹

จากการศึกษาทัศนะของกลุ่มประชากร อาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับอุปสรรคที่ทำให้ไม่อาจปฏิบัติงานด้านการวิจัย พบว่าอาจารย์ส่วนมากเห็นว่า อุปสรรคที่มีความสำคัญปานกลาง ถึงมากที่สุด คือ ขาดการสนับสนุนด้านการเงิน และอุปกรณ์ ขาดความสะดวกและขาดความร่วมมือ มีชั่วโมงสอนมากอยู่แล้ว ไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยด้วยตนเอง ขาดผู้นำในการวิจัย และขาดความรู้และทักษะในการวิจัย มีอาจารย์ส่วนน้อยที่เห็นว่า อุปสรรคต่อไปนี้มีความสำคัญ ปานกลาง ถึงมากที่สุด คือ ไม่มีเวลาวิจัย เพราะต้องสอนหารายได้ทางอื่น เช่น สอนนิสิตภาคสมทบ ไม่เป็นความดีความชอบในการปฏิบัติราชการ ขาดแรงจูงใจที่เป็นเงิน ขาดแรงจูงใจที่เป็นเกียรติยศ และหวาดระแวงภัยอันเนื่องมาจากผลของการวิจัยนั้น² ส่วนการวิจัยของ สมชาย วงศ์เกษม ในปี พ.ศ. 2518 พบว่า โดยปกติแล้ว อาจารย์คนหนึ่งใช้เวลาหาความรู้ใหม่ เขียนตำรา และ/หรือเอกสารประกอบการเรียนและทำการวิจัย 5, 5 และ 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และพบต่อไปอีกว่า อาจารย์มีปัญหาทางด้านวิจัยอยู่ในระดับสูง คือมีชั่วโมงสอนมากเกินไป ไม่มีทุนที่จะทำการวิจัย และวิจัยแล้วไม่ได้นำผลการวิจัยมาใช้ จึงทำให้การวิจัยในวิทยาลัยครูอยู่ในระดับน้อยมาก³

¹ลูจิระ ทานตวนิช, "บทบาททางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ปีการศึกษา 2517," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 81.

²เรื่องเดียวกัน

³สมชาย วงศ์เกษม, "บทบาททางการสอน การวิจัยและการบริการสังคมในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519) หน้า 11

แผนวิจัยของสมาคมการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้ทำการวิจัยเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ และวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในปี ค.ศ. 1964 - 1965 จากกลุ่มตัวอย่างของคณะครุศาสตร์ ในระดับอุดมศึกษา โดยส่งแบบสอบถามและรวบรวมข้อมูลเพื่อหาค่าเฉลี่ยของข้อมูล ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ จำนวนวิชาที่สอนเฉลี่ย 3 วิชา ใช้เวลาสอนในห้องเรียน 12.9 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สอนนิสิตเฉลี่ย 100 คน นอกนั้นยังพบว่า มีร้อยละ 66 ของอาจารย์ ทำหน้าที่ปกครองนิสิตปริญญาตรี 25 คน และร้อยละ 29 ของอาจารย์ ปกครองนิสิตปริญญาโท 11 คน ในด้านการวิจัยนั้นมีร้อยละ 88 ของอาจารย์ที่ใช้เวลาทำการวิจัย เป็นร้อยละ 15 ของงานทั้งหมด อายุเฉลี่ยของอาจารย์ 43 ปี มีประสบการณ์ในด้านการสอนระดับอุดมศึกษา 12 ปีมาแล้ว และสอนในสถาบันปัจจุบัน 9 ปี ได้รับเงินเดือนเฉลี่ย 8357 เหรียญอเมริกัน¹

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า บทบาททางด้านการวิจัยของอาจารย์ในวิทยาลัยครูมีขอบเขตรวมถึงการแต่งตำรา และผลิตเอกสารทางวิชาการ การมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยของวิทยาลัยและสถาบันอื่น ๆ การทำการวิจัยด้วยตนเอง การนำผลการวิจัยต่าง ๆ และการผลิตเครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอนแบบใหม่ ๆ

บทบาททางด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร

✓ การเรียนการสอนในห้องเรียนส่วนใหญ่มุ่งจะให้นักเรียน นักศึกษา ได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการและสอมนได้ใจ แมกรูอาจารย์จะพยายามพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และร่างกายไปพร้อมกัน ก็ทำได้เป็นเสว เพราะเวลาและสถานการณ์แวดล้อมไม่อำนวย การจัดกิจกรรมพิเศษขึ้นนอก

¹ National Education Association, Research Division, "Sampling Study of the Teaching Faculty in Higher Education," NEA Research Bulletin 44 (February 1966): 1-10.

เวลาที่ทำการเรียนการสอนตามหลักสูตร ช่วยให้ครูอาจารย์ได้ทำงานใกล้ชิดกับนักศึกษา ทำให้เกิดความผูกพัน ห่วงค้ำจุนจิตใจ นักศึกษาที่เรียนไม่เก่งทางวิชาการ จะได้มีโอกาสแสดงความสามารถในการริเริ่มสร้างสรรค์ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยได้รับความสนุกเพลิดเพลินไปขณะเดียวกันด้วย เป็นการช่วยลูกเด็กที่เป็นปัญหา¹

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในวิทยาลัยครูที่นิยมจัดทำกันคือ กิจกรรมหมวดวิชา รองลงมาคือกิจกรรมของชุมนุมต่าง ๆ²

อาจารย์ในวิทยาลัยครูทุกคน รวมทั้งผู้บริหารวิทยาลัยครูระดับต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ล้วนมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักศึกษา อย่างน้อยที่สุดก็สามารถให้แนวคิดแก่นักศึกษาในการเลือกประเภทของกิจกรรมที่ควรเข้าร่วม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า อาจารย์ในวิทยาลัยครูมีบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ บทบาททางด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในกรณีที่ได้รับมอบอำนาจให้เป็นหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมจากหัวหน้าสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมจะมีความรับผิดชอบดังนี้

1. เป็นผู้ช่วยของหัวหน้าสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน
2. อาจเป็นประธานของคณะกรรมการวางแผนกิจกรรม
3. เป็นที่ปรึกษาสถานักศึกษา
4. นิเทศงานของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ชมรมหรือชุมนุม³

¹กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมพิเศษสำหรับการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จงเจริญการพิมพ์, 2520), หน้าค่านำ.

²จันทร์พร พวงเจริญ, "กิจกรรมเสริมหลักสูตร วิชาสังคมศึกษาของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 139.

³เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, เอกสารประกอบคำบรรยายการบริหารกิจการนักเรียน (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520), หน้า

ดังนั้นหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมจึงควรจะต้องมีความรอบรู้ในกิจกรรมเฉพาะอย่างและจะต้องมีความเข้าใจจิตวิทยาวัยรุ่นเป็นอย่างดี¹

สถานศึกษาบางแห่งอาจจัดให้มีสายงานในรูปคณะกรรมการฝ่ายกิจกรรม คณะกรรมการนี้จึงควรจะมีบทบาทในการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกิจกรรม ศึกษาแนวการจัดวิธีการจัด ในกรณีที่ยังไม่เคยจัด ถ้าได้เคยจัดแล้วต้องศึกษาความมีปัญหาใดที่ยังแก้ไขไม่ตก

2. วางโครงการและจัดทำปฏิทินตลอดปี โดยกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบและวิธีดำเนินงานของหน่วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดขึ้น ช่วยเหลือแนะนำควบคุมดำเนินงานกิจกรรม วางแผนการประเมินผลการดำเนินงาน แก้ไขปรับปรุงการดำเนินงาน²

ผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้แนวทางการจัดกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์คืออาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาจึงควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องของชมรม
2. มีความเข้าใจ เป็นมิตรและยินดีทำงานร่วมกับนักศึกษา
3. มีอารมณ์มั่นคง
4. มีความสุขุมรอบคอบ
5. ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี³

¹ เสริมศักดิ์ วิภาดาภรณ์, เอกสารประกอบคำบรรยายการบริหารกิจการนักเรียน, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520) หน้า 140

² กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมพิเศษสำหรับการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จิงเจริญการพิมพ์, 2520), หน้า 6

³ เรืองเดียวกัน, หน้า 5.

เกี่ยวกับหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษานั้น เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ได้ให้ความเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมควรมีหน้าที่ดังนี้

1. มีความเป็นมิตรกับนักเรียน เข้าใจในปัญหาของนักเรียน
2. รับผิดชอบที่จะช่วยอธิบายนโยบายของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ
3. รับผิดชอบในการวางแผนดำเนินงาน และประเมินผลกิจกรรมนั้น ๆ¹

แอนนา ฮาเลน กาลแล็กเซอร์ (Anna Helen Callagher) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาว่า "เป็นผู้ให้คำแนะนำเรื่องวัตถุประสงค์ การดำเนินงานและโครงการ ช่วยให้นักเรียนจัดกิจกรรมและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของนักเรียนและของโรงเรียน ช่วยแนะนำเรื่องการประชุมสัมมนา และช่วยแนะวิธีปรับปรุงการประชุมและวิธีการจัดหาเงิน"²

และจากผลการสัมมนาเรื่อง "แนวโน้มของการฝึกหัดครู" ได้สรุปบทบาททางด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรของอาจารย์ในวิทยาลัยครูไว้ว่า เป็นที่ปรึกษาและ/หรือร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนิสิตนักศึกษา เพื่อร่วมรับผิดชอบให้เกิดการส่งเสริมวิชาการและให้เกิดประโยชน์แก่คนและส่วนรวมอย่างแท้จริง³

¹ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, เอกสารประกอบคำบรรยายการบริหารกิจการนักเรียน, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520), หน้า 142.

² Anna Helen Callagher, Educational Administration in Nursing (New York: The Macmillan Company, 1965): p. 40.

³ โครงการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องแนวโน้มของการฝึกหัดครู, (กรุงเทพมหานคร, กรมการฝึกหัดครู และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520), หน้า 29.

อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของนักศึกษา มาก แม้ในต่างประเทศก็ยังคงจัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษา ดังปรากฏในงานวิจัยของ ชาร์ล สตวท เอลเลียต (Charles Stewart Elliot) ซึ่งศึกษาถึงวิธีการที่มหาวิทยาลัย ใช้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับอาจารย์ที่ปรึกษาขององค์กรนักศึกษา เขาได้ถามมหาวิทยาลัย 8 แห่งในรัฐมิชิแกนเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลจากการศึกษาครั้งนี้มีสิ่งที่จะต้องกล่าวถึงคือ

1. ในจำนวนมหาวิทยาลัยทั้ง 8 แห่งนี้ มีอยู่ 7 แห่งซึ่งกำหนดให้มีอาจารย์ที่ ปรึกษาขององค์กรนักศึกษา
2. ในมหาวิทยาลัยที่มีอาจารย์ที่ปรึกษาขององค์กรนิสิต 7 แห่งนี้ มีอยู่แห่งเดียวที่ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง นอกนั้นนักศึกษาเป็นผู้เลือกอาจารย์ที่ปรึกษาเอง โดยความเห็นชอบของ มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักศึกษานี้ ไม่ได้มีการเฟ้นมาโดยเฉพาะ เมื่อมีความ จำเป็น ผู้บริหารอาจจะสรรหาเอง¹

งานวิจัยของ ปีเตอร์ เอฟ. ซอเรนเซน, มาร์ลีน ดูเมอร์ และ ฟลอยด์แมนน์

(Peter F. Soren sen, Marilyne Domer and Floyd mann) เกี่ยวกับความเห็นของ นักศึกษาต่ออำนาจของมหาวิทยาลัยที่มีต่อผลการดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษา ผู้วิจัยต้องการทราบ ว่าบุคคลกลุ่มใดในมหาวิทยาลัย มีอิทธิพลต่อการวางนโยบายและความคุมการดำเนินงานกิจกรรม นักศึกษาโดยศึกษาจากนักศึกษาในมหาวิทยาลัย 2 แห่ง ผลการวิจัยปรากฏว่า ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับผู้บริหารนั้น นักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยมีความเห็นต่างกันคือ นักศึกษามหาวิทยาลัยหนึ่ง เห็นว่าผู้บริหาร มีอิทธิพลมากกว่าที่เขาคิดว่าควรจะเป็น ส่วนอีกมหาวิทยาลัยนั้น นักศึกษาเห็นว่า ผู้บริหารมีอิทธิพล น้อยกว่าที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตามนักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยมีความเห็นพ้องกันว่า กลุ่มอาจารย์

¹Charles Stewart Elliot, "Student Organization Advisors in Higher Education: Current Trends and Practice at Selected Institution in Michigan," Dissertation Abstracts 33 (May 1973): 6113-A.

และกลุ่มนักศึกษา มีอิทธิพลต่อการวางนโยบายและการดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษาอันน้อยกว่าที่ควรจะเป็น จึงอาจกล่าวได้ว่า นิสิตต้องการอาจารย์ที่ไม่ใช่ผู้บริหาร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักศึกษา และกลุ่มนักศึกษาต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเขามากขึ้น¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความบทบาทของอาจารย์ในวิทยาลัยครูทางด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีขอบเขตรวมถึงการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การกระตุ้นให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การร่วมดำเนินงานหรือวางโครงการในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการติดตามผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น ปรากฏว่ามีทั้งปัญหาที่มาจากอาจารย์ นักศึกษา ผู้บริหาร รวมทั้งระบบการบริหารงานภายในสถานการศึกษา นั้น ๆ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ โจเซฟ เอ็ดเวิร์ค ดูฮาน (Joseph Edward Doohan) ซึ่งได้ศึกษาถึงการดำเนินงานและปัญหาต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมนักศึกษา ผลการวิจัยที่ได้พบคือ จำนวนอาจารย์ที่ปรึกษาไม่พอเพียง การประสานงานของสถานศึกษาและหน่วยงานของชุมชนมีน้อยเกินไป มีช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่และเด็กรุ่น ความเคร่งเครียดของการจัดการเรียนการสอนเป็นผลให้นักเรียนส่วนมากไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เต็มที่ ปัญหาเรื่องช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมและรายได้ของครูจากการมอบหมายงานพิเศษ เป็นผลทำให้ครูแยกความต่อเนื่องของโปรแกรม² ส่วนการวิจัยของ วันเพ็ญ ชिरสวัสดิ์ เกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน ปีการศึกษา 2510 ในส่วนที่เกี่ยวกับบริการด้านกิจกรรมนิสิต

¹Peter F. Sorensen, Marilyn Domer Floyd Mann, "Students Perception of University Power Structure," Journal of Educational Research, 66 (January 1973): 195-198.

²วันเพ็ญ ชिरสวัสดิ์, "ความคิดเห็นและความต้องการของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน ปีการศึกษา 2510" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2512), หน้า 43.

นั้นสรุปได้ว่า นิสิตส่วนมากมีความรู้สึกไม่พอใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพราะทำให้เสียเวลาเรียน นิสิตส่วนมากได้รับคำสั่งเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนของการจัดกิจกรรมไม่ชัดเจนพอ มีนิสิตส่วนน้อยที่เห็นว่ากิจกรรมที่จัดใหม่ ะโยชน์ทางด้านสติปัญญาและการอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตย¹

บทบาททางค่าบริการชุมชนและสังคม

หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอาจารย์ในสถาบันชั้นอุดมศึกษา คือการให้บริการชุมชนและสังคม ทั้งนี้เพราะสถาบันชั้นอุดมศึกษา เป็นสถาบันสังคมที่มีต่อองค์ประกอบในด้านความรู้และบุคลากรอยู่ในลักษณะที่พอจะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่สังคมได้อย่างมาก ครู อาจารย์จึงไม่ควรจะแยกตัวออกจากสังคม ดังคำกล่าวของ บัวย อิงภากรณ์ ที่กล่าวว่า "อาจารย์มหาวิทยาลัยอาจทำประโยชน์โดยตรงแก่สังคมโดยเข้าไปปฏิบัติงานในราชการหรือในองค์การ เอกชน ใช้ความรู้สติปัญญาที่ได้ฝึกฝนแล้วเป็นประโยชน์ได้"² และประการสำคัญการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอน และการวิจัยให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคม จะช่วยแก้ปัญหาของสังคมได้ตรงตามความต้องการและความจำเป็นของสังคมยิ่งขึ้น แต่สถาบันอุดมศึกษาให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนและสังคมได้ในวงจำกัดมาก เนื่องจากขาดนโยบายและแผนงานที่ดี รวมทั้งขาดการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ³

¹ Joseph Edward Dochan, "Current Practice and Problems in Student Activities in Four Main Public Schools," Dissertation Abstracts 27 (January 1967): 2146-A.

² บัวย อิงภากรณ์, "มหาวิทยาลัยกับสังคมไทย" ใน สัปดาห์แห่งความก้าวหน้า ๕-16 กันยายน 2517 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พัฒนา, 2517), หน้า 26.

³ วิปณนัท เกตทัต, รายงานของคณะกรรมการวางแผนฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช 2518), หน้า 156.

ในกานนโยบายนั้น ไพฑูรย์ พงศบุตร ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับนโยบายด้านการให้บริการ แก่สังคมไว้ดังนี้

1. บริการที่เห็นต้องไม่ใช่ลักษณะของงานที่สถาบันในระดับค่าความหาวิทยาลัยสามารถทำได้โดยง่าย เพื่อหลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อนหรือแย่งงานกันทำ
 2. บริการที่ให้ต้องมีคุณค่าทางวิชาการเพียงพอ มีศักดิ์ศรีสมกับที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดให้
 3. การจัดการบริการทางวิชาการต้องไม่เป็นไปในเชิงหากำไร
 4. บริการที่ให้ต้องเหมาะสมกับความต้องการของสังคม¹
- ส่วนขอขยายของการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมนั้น ชงชัย ปัทสราทร ได้แบ่งออกเป็น

1. การให้บริการทางวิชาการ ระดับวิชาชีพแก่กลุ่มต่าง ๆ
2. การให้บริการทางวิชาการแก่ประชาชนทั่วไปซึ่งแบ่งย่อยเป็นสังคมชนบทและสังคมเมือง²

บทบาททางด้านการให้บริการชุมชนและสังคมของอาจารย์ในวิทยาลัยครูทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคนั้น มักจะแอบอิง กับการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ สวัสดิ์ ทรัพย์จำนง ที่ได้ศึกษาความเห็นของอาจารย์ในเทกก์ เกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2515 ผลการวิจัยปรากฏว่า งานพัฒนาชุมชนในโครงการฝึกหัดครูชนบทที่ทำได้ผลดี เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น มีร้อยละ 34.46 การสร้างสาธารณสมบัติมีร้อยละ 30.76 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และตกแต่งบ้านเรือนให้สวยงามมีจำนวนเท่ากัน ร้อยละ 29.48 การ

¹ไพฑูรย์ พงศบุตร, "ภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม," ใน รายงานการสัมมนาภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง, หน้า 85 - 86.

²ชงชัย ปัทสราทร, "ภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม," ใน รายการสัมมนาภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง, หน้า 70 - 76.

ปรับปรุงการเกษตรมีร้อยละ 28.20 การปรับปรุงอนามัยและสุขภาพมีร้อยละ 24.35 การฝึกวิชาชีพในหมู่บ้าน และการปรับปรุงการศึกษาผู้ใหญ่มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 7.69 การฝึกความเป็นผู้นำในท้องถิ่นร้อยละ 6.41 การปกครองหมู่บ้านในรูปคณะกรรมการ มีร้อยละ 5.12 และพบว่า ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากมาหาน้อย ดังนี้ ได้รับความรู้ใหม่ ๆ และมีความร่วมมือกันในการสร้างสาธารณสมบัติ จำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 39.74 สามารถช่วยตัวเองได้ มีร้อยละ 35.89 เกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ มีร้อยละ 26.92 มีความกระตือรือร้นในการทำงานมีร้อยละ 23.07 มีมาตรฐานการครองชีพดีขึ้น มีร้อยละ 10.25 และรู้จักการปกครองตนเองมีร้อยละ 2.56 นอกจากนี้การวิจัยในครั้งนี้ยังได้พบปัญหาของการพัฒนาหมู่บ้านในโครงการฝึกหัดครูชนบทหลายประการ เช่น ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาตนเอง มีร้อยละ 42.30 นักศึกษาฝึกสอนขาดความรู้ในการพัฒนาชนบทมีร้อยละ 41.20 ขาดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน มีร้อยละ 39.74 คน ในท้องถิ่นขาดความกระตือรือร้น มีร้อยละ 38.46 และขาดปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่นถนนไฟฟ้า มีร้อยละ 43.61 เป็นต้น¹

อาจจะกล่าวได้ว่างานด้านบริการชุมชนและสังคมนี้ วิทยาลัยครูได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง พร้อม ๆ กับโครงการฝึกหัดครูชนบท

ในด้านการส่งเสริมการศึกษาแก่ครูประจำการ กรมการฝึกหัดครูได้ถือเป็นหน้าที่ประการหนึ่ง และได้จัดให้มีการอบรมครูประจำการขึ้นตามวิทยาลัยครูต่าง ๆ ตลอดมา เกี่ยวกับเรื่องนี้ นกคด ผดุงศรี ได้ศึกษาความต้องการความช่วยเหลือด้านวิชาการจากวิทยาลัยครูของครูประจำการพบว่า ครูประจำการมีความต้องการหลายอย่าง เฉพาะที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการตรงกันคือ

¹ สวัสดิ์ ทรัพย์จันทน์, การดำเนินงานโครงการฝึกหัดครูชนบท. เอกสารการนิเทศการศึกษา, ฉบับที่ 160 (กรุงเทพมหานคร: หน่วยงานนิเทศ กรมการฝึกหัดครู, 2518), หน้า 91-93.

1. การ เปิดอบรม อ.ศ.ร. ควร เปิดไปตามอำเภอต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
2. ครูทุกคนควร ได้รับความรู้ทางวิชา การ ที่จะ เป็นแนวทาง สอด เลื่อน วิช ะ ฐา น ะ
3. วิทยาลัยครู ควร ให้ บริการ ความรู้ แก่ ครู ใน ชน ม ท โย น ำ ความรู้ ไป บริการ ถึง ท้อง ถิ่น
4. วิทยาลัยครู ควร จัด การ บรรยาย ให้ ความรู้ แก่ ทาง วิ ท ย ุ ก ร ะ จาย เสี่ยง เป็น ประจำ
5. ระหว่าง ปิดภาค เรียน ครู ทุกคน จะ ใ้ รับ การ อบรม เพื่อ เลื่อน วิ ช ะ ฐา น ะ
6. วิทยาลัยครู ควร เปิด สอน ทาง ไป ร น ฑ ิ ย์ แก่ ครู ประจำ การ ทุก คน
7. ควร เปิด วิทยาลัยครู เป็น เติ ลา วิ ช า แก่ ครู ประจำ การ โดย ครู จะ ช ้อ น ั ง ส ื่อ ไป อ ่าน ที่ บ้าน แล้ว มา ส ่อ บ ที่ วิทยาลัยครู เมื่อ ปิดภาค เรียน
8. วิทยาลัยครู ควรมี ฐ าน ั บ ริ การ ทาง วิ ช า การ สำหรับ ครู ประจำ การ โดยเฉพาะ เพื่อ เน้น ที่ บ ริ ก ษ า แก่ ครู ประจำ การ ที่ มี ปัญ ะ ¹

จากงานวิจัยของ วิไลน จูมปาแฝด เกี่ยวกับงานบริการสังคม ของสถาบันอุดมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม คือ อาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วิทยาลัยครูมหาสารคาม และวิทยาลัยครูพลภูมิฯ มหาสารคาม จำนวน 167 คน สมาชิกสภาตำบล ประชาชน จำนวน 198 คน ผู้วิจัยได้แบ่ง เนื้อหา งานบริการสังคม เป็น 5 ด้าน คือ ด้านการปกครอง เศรษฐกิจ การเกษตร การศึกษา อนามัยและชีวิตครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ได้จัดงานบริการสังคมที่ผ่าน มา โดย เน้น ทาง ด้าน การ ศึกษามากกว่า เนื้อหา ด้าน อื่น ๆ ส่วน ลักษณะ งานบริการสังคม เป็น ใน รูป การ อบรม สัมมนา มาก ที่ สุ ด ร วม ลง มา ได้ แก่ การ สอน ก ลุ ม ส น ใจ นิ ท ร ร ศ ก ร ป ่า ร ฐ ก ฎา และ บรรยาย พิเศษ

¹ นภค ฌงศรี, "ความต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการจากวิทยาลัยครูของครูประจำการ," การฝึกหัดครูเพื่อปฏิรูปสังคม เอกสารการประชุมฉบับที่ 2 (อุตรธานี: วิทยาลัยครูอุตรธานี, 2519), หน้า 12-20.

เผยแพร่วามรู้ทางสื่อมวลชน และจัดโครงการย่อยเฉพาะเรื่อง เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการศูนย์ข่าวสาร และกิจกรรมเกสตร์ เป็นต้น¹

นีล เดวิตต์ มัวร์ (Neal Dewitt Moore) ได้ศึกษามหาของ มรินสวิค จูเนียร์ คอลเลจ (Brunswick Junior college) ในคานซัสพัฒนาชุมชน โดยวิเคราะห์การรับรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนกับคณาจารย์ในวิทยาลัย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชากรทั้งสองกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า ควรจะรวมกิจกรรมคานการพัฒนาชุมชนไว้เป็นหน้าที่หนึ่งของวิทยาลัย และเสนอให้กระทำผ่านองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่รวมของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย และให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเองด้วย เฉพาะกลุ่มอาจารย์เสนอให้กิจกรรมพัฒนาชุมชนเป็นกิจกรรมเสริมในหลักสูตร โดยคิดเป็นหน่วยกิตให้เสมือนเป็นภาคฝึกงานของนักศึกษา และเป็น การให้การศึกษาคือเรื่องแก่ประชาชน และยังได้เสนอแนะว่า เพื่อให้งานคานนี้คงอยู่ต่อไป วิทยาลัยควรสนับสนุนให้เป็นปริมาณงานของอาจารย์ในการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน แต่เนื่องจากอาจารย์แต่ละคนความสามารถและทักษะต่างกัน ฉะนั้นในการให้บริการคานนี้จึงจำเป็นต้องทราบความจำเป็น (Need) และปัญหาของชุมชนเสียก่อน²

ในขณะที่เกี่ยวกับ ไมเคิล โรมัส เมอร์ฟี (Micheel Thomas, Murphy) ได้ศึกษาถึงลักษณะกิจกรรมบริการชุมชน ของสถาบันอุดมศึกษาในเมืองมัลติมอร์ โดยศึกษาทัศนะของอาจารย์สองกลุ่ม คือกลุ่มที่เคยรวมกิจกรรมบริการชุมชน กับกลุ่มที่ไม่เคยรวมเลย เมอร์ฟี ได้ให้ความหมายของบริการชุมชนว่า หมายถึงถึงกิจกรรมการศึกษาคือเรื่อง ซึ่งไม่คิดเป็นหน่วยกิต การวิจัยประยุกต์ การปรึกษาหารือ และงานพิเศษอื่น ๆ เช่น เป็นกรรมการในงานบางอย่าง

¹วิสัน จุมปาแผด, "งานบริการสังคม ของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520), หน้า 71-78.

²Neal Dewitt Moore, "The Role of Brunswick Junior College in Community Development," Dissertation Abstracts, 35 (February 1975): 5059-A.

และการกระทำใด ๆ ที่จัดเพื่อชุมชนโดยเฉพาะ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ร่วมงานเดานี้มักจะเป็นผู้ที่มีอายุและทำงานในเดานี้มานานนับมาตั้งแต่แรกคิดต่อกันนานกว่า 1 ปี ผู้ตอบทั้งหมดเห็นว่า กิจกรรมบริการชุมชนมีผลในทางบวกต่อการสอน การวิจัย และคุณภาพโดยรวมของสถาบันของตน และได้เสนอให้ มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยสนับสนุนและช่วยเหลือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเมือง มัลดีมอร์ และชุมชนต่อไป แต่ไม่ได้ถือเป็นข้อผูกมัดที่จะต้องทำ เว้นเสียแต่ว่าจะเปลี่ยนโครงสร้างทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา และเจตนาดีของชุมชนที่มีต่อจุดมุ่งหมายของการศึกษาเสียใหม่¹

ผลการศึกษาดังกล่าว ขอมอบให้ให้เห็นได้ว่า งานบริการสังคมควรเป็นงานหลักอีกประการหนึ่งของวิทยาลัยครูในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษา บทบาทของอาจารย์ในวิทยาลัยครูเกี่ยวกับงานคานี้จึงควรจะมีขอบเขตรวมถึง การแสดงปาฐกถา อภิปราย และรับเชิญเป็นวิทยากร ใ้การอบรมครูประจำการ ร่วมทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใ้ความร่วมมือในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามการค่าเงินบทบาททางคานี้ของอาจารย์ในวิทยาลัยครูก็ประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เป็นต้นว่า อาจารย์ในวิทยาลัยครูมีชั่วโมงสอนมากเกินไป ขาดงบประมาณ ขาดแรงจูงใจ ที่จะใ้อาจารย์ออกไปรับผิดชอบและบริการสังคม² ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวอาจแก้ไขได้ ถ้าได้มีมาตรการที่จะกระตุ้นและเสริมสร้างใ้อาจารย์มีบทบาทและความรับผิดชอบ ดังเช่น ผลการสัมมนาเรื่อง แนวโน้มของการฝึกหัดครูได้เสนอมาตรการไว้ดังนี้

¹Micheal Thomas Murphy, "Faculty in Public Service Activities in Baltimore Higher Education Institutions," Dissertation Abstracts 35 (March 1975): 5867-A.

²สมชาย วงศ์เกษม, "บทบาททางการสอน การวิจัยและการบริการสังคมของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," หน้า 117.

1. วางโครงการจัดสรรงบประมาณและกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการให้บริการแก่ชุมชน
2. ฝึกให้อาจารย์รู้วิธีทำงานร่วมกับชุมชน ใ้รู้หลักการพัฒนาเพื่อที่จะให้เขาช่วยตัวเองได้
3. ประเมินและติดตามผลเป็นระยะ ๆ¹

หน้าที่พิเศษอื่น ๆ

นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว อาจารย์บางท่านในวิทยาลัยครูยังได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่พิเศษอื่น ๆ อีก เช่น การเงิน งานธุรการ งานแผนงาน และประเมินผล ดูแลพัสดุ ทำทะเบียนวัดผล งานห้องสมุด บริการโสตทัศนศึกษา แนะนำ จัดสวัสดิการแก่อาจารย์และนักศึกษา ดูแลอาคารสถานที่ เป็นต้น

หน้าที่พิเศษเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะสังกัดอยู่ในสำนักงานอธิการ จากการจัดงานในสำนักงานอธิการของวิทยาลัยครู ทำให้มองเห็นบทบาทในการดำเนินงานในหน้าที่พิเศษต่าง ๆ ชัดเจนขึ้นดังนี้

แผนการเงิน มีงานที่ต้องรับผิดชอบคือ งานรับเงิน งานเบิกจ่ายเงิน งานบัญชี และรายงานการเงิน งานควบคุมการเงิน

แผนกธุรการ ได้แก่ งานสารบรรณ งานประชาสัมพันธ์ งานทะเบียนบุคลากร งานบริการบุคลากร

แผนกแผนงานและประเมินผล ได้แก่ งานรวบรวมแผนงานและโครงการ งานจัดทำงบประมาณ งานสำรวจและเก็บสถิติ งานรวบรวมผลการปฏิบัติงานและประเมินผลงาน งาน

¹ กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องแนวใหม่ของการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520) . หน้า 33.

ประชุม งานออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง

แผนกวัสดุ ได้แก่ งานควบคุมการจัดซื้อและจัดจ้างงานควบคุมวัสดุ งานควบคุม
ยานพาหนะ

แผนกบริการทางการศึกษา ได้แก่ งานฝึกอบรมครูประจำการ งานจัดตั้งศูนย์วิชาการ
และศูนย์อบรมอาชีพในชุมชน งานศึกษาค้นคว้า วิจัย และทดลองทางการศึกษา งานพิมพ์เอกสาร

แผนกโสตทัศนศึกษา ได้แก่ งานผลิตเพื่อการสอน งานจัดหาและบริการสื่อการสอน
ติดต่อประสานงาน แลกเปลี่ยนวิทยากรทางเทคโนโลยี และนอกระบบทางการศึกษากับวิทยาลัย
และสถาบันทั้งในและต่างประเทศ งานซ่อมบำรุง

งานแนะแนว ได้แก่ งานสำรวจศึกษาข้อมูลเป็นรายบุคคล งานจัดบริการสนเทศ งาน
ให้คำปรึกษาส่วนตัว งานจัดวางตัวบุคคล งานติดตามผล

งานหอสมุด ได้แก่ งานบริการ งานซ่อมแซม งานจัดหา งานบริการตอบคำถาม และ
ช่วยคนคว้า งานวารสาร

งานทะเบียนและวัดผล ได้แก่ งานจัดการเรียนการสอน งานวิจัย และวัดผล งานทำ
ข้อสอบและวิจัย งานลงทะเบียนประวัติและสถิติ

งานสวัสดิการ ได้แก่ งานหอพักภายในวิทยาลัย งานนอกหอพัก งานรักษาความ
ปลอดภัย งานอาหารและโภชนาการ งานการเรียนรักษากินแค้น งานต้อนรับ สโมสรอาจารย์

งานอนามัย และสุขาภิบาล ได้แก่ งานพยาบาล งานสุขาภิบาล งานบริการประปา
งานอาคารสถานที่ ได้แก่ งานก่อสร้างและซ่อมแซม งานบริการไฟฟ้า และโทรศัพท์
งานรักษาความสะอาด และพัฒนาบริเวณ งานรักษาความปลอดภัย เช่น การจัดยามเฝ้าประตู
 เป็นต้น¹

¹ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, คู่มืออาจารย์ พ.ศ. 2519 (บุรีรัมย์: วิทยาลัยครูบุรีรัมย์,
2519), หน้า 33 - 43.

งานบางอย่างอาจไม่จำเป็นต้องให้อาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบเสมอไป เช่น งานการเงิน งานธุรการ ควรจะให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการฝึกฝนมาทางงานนี้โดยเฉพาะเป็นผู้ดูแล และดำเนินการ ถึงความนึกเห็นของเจริญผล สุวรรณโชติ ที่ว่า "เจ้าหน้าที่การเงินก็จะต้องทำหน้าที่การเงิน ไม่ใช่เอาอาจารย์ผู้สอนมาทำหน้าที่การเงิน"¹ ทั้งนี้และทั้งนั้นยอมแล้วแต่ความเหมาะสมและความจำเป็นของวิทยาลัยแต่ละแห่ง ซึ่งมีโครงสร้างทางการบริหารและบุคลากรแตกต่างกันไป

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในฐานะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษานั้น นอกจากจะมีบทบาททางการสอนอย่างเช่นที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันแล้ว ยังจะต้องมีบทบาทในด้านอื่น ๆ อีก เช่น บทบาททางการวิจัย ด้านบริการชุมชนและสังคม ด้านการนิเทศการสอน ด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร และหน้าที่พิเศษอื่น ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาจารย์ทำการวิจัย บริการสังคม และบทบาทอื่น ๆ ได้ในวงจำกัด เพราะมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ที่เห็นได้ชัดก็คือ อาจารย์มีงานด้านการสอนในความรับผิดชอบมากอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโครงสร้างของหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาที่อาจารย์สังกัดอยู่

การศึกษารอบบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครครั้งนี้ จะทำให้ทราบว่าอาจารย์ในวิทยาลัยครูดังกล่าว มีบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงหวังว่าผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครู อาจารย์ ในวงการฝึกหัดครูต่อไป

¹เจริญผล สุวรรณโชติ, "การบริหารการฝึกหัดครูในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับใช้สังคม," ใน การประชุมทางวิชาการการฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญวิทยการพิมพ์, 2518) หน้า 42.